

STRUČNÁ APOLOGETIKA KATOLÍCKA

PRE JEDNOROČNÉ UČEBNÉ KURZY PRI
MEŠTIANSKYCH ŠKOLÁCH

NAPÍŠAL

XAVER DVOŘÁK

Pre slovenské školy upravil
IGNÁC OBROKTA

PRAHA—PREŠOV 1937

NÁKLADOM ČESKOSLOVENSKEJ GRAFICKEJ UNIE UČ. SPOL.

Prídavok digitalizátora

„Zdôrazňujeme povinnosť katolíkov, ktorí si chcú zachovať neporušenú katolícku vieru, aby študovali túto doktrínu, ktorá je dielom Ducha Svätého a Učiteľského úradu Cirkvi.

Svätí pápeži vždy učili, že príčinou problémov v Cirkvi a odpadom od viery je zavinená neznalosť učenia Rímsko-Katolíckej Cirkvi.“

Biskup Oliver Oravec

Viac info: <http://jezisjejediny spasitel.webnode.sk>

Knižnica tradičnej katolíckej literatúry s .pdf a .ePub súbormi:

<http://www.scribd.com/pubuti/shelf>

<http://issuu.com/peter.emanuel.butora/docs>

V Apple iBook Obchode pod menom vydavateľa Peter Emanuel Bútora

Prvú časť Kristová pravda na hore uvedených adresách.

Poznámka digitalizátora

Pri digitalizácií boli zachované archaizmy a starší pravopis.

Chyby prosím hláste na [peter.e.butora\(zavin.\)gmail.com](mailto:peter.e.butora(zavin.)gmail.com)

Verzia úpravy: 1. z pondelok, 11. januára 2021

O. A. M. D. G.

Vydavateľstvo tradičnej katolíckej literatúry
Svätého Cypriána Kartáginského

V. T. K. R. S. C. K.

Schválené výnosom ministerstva školstva a národnej osvety zo dna 9. novembra 1935, č. 137.734/35-I/1, ako učebnica pre jednorôčné učebné kurzy pri meštianskych školách s československým jazykom vyučovacím v znení slovenskom.

Nihil obstat.

Dr. Stephanus Dubravec, censor.

Nr. 3802/935.

IMPRIMATUR.

Tyrnaviae, die 4. maii 1935.

KAROLUS NEČASÁLEK,
vicarius generalis.

1. Pojem a rozdelenie apologetiky.

Apologetika katolícka je náuka, ktorá obhajuje pravdy viery katolíckej a vyvracia námietky proti nim namietnuté.

Apologia (grécke slovo) je obrana; apologeti sú obrancovia.

Už v prvých dobách kresťanských bolo treba náboženstvo kresťanské hájiť a námietky nepriateľov vyvracať. Spisovatelia, ktorí to robili, menujú sa apologetmi cirkevnými.

Boli to najmä: sv. Justín († 166), sv. Irenej († 202), Tertullian († 240), Origenes († 254), sv. Cyprian († 258) a iní.

Nepriateľmi boli v tej dobe hlavne pohanskí filozofi. V prítomnej dobe treba hájiť články viery proti filozofom moderným.

Pravdy viery katolíckej, proti ktorým sa najviac útočí, sú najmä: duchovosť a nesmrteľnosť duše ľudskej (materialisti a monisti); jestvovanie Boha a jeho osobnosť (ateisti a panteisti); nadprirodzené zjavenie Božie, na ktorom sa zakladá náboženstvo kresťanské (pozitivistí a racionalisti); poslanie cirkvi katolíckej (protestanti).

Katolícka apologetika teda učí:

1. o duchovosti a nesmrteľnosti duše ľudskej,
2. o jestvovaní a o osobnosti Boha,
3. o nadprirodzenom zjavení Božom,
4. o náboženstve kresťanskom,
5. o cirkvi katolíckej.

Pramene, odkiaľ apologetika čerpá svoje dôvody, sú vedľa Písma svätého a tradície predovšetkým rozum, skúsenosť a svedectvo vedy a dejín.

I. O DUŠI ĽUDSKEJ.

2. Duša ľudská je duch.

Duchom menujeme bytosť nehmotnú, obdarenú rozumom a slobodnou vôľou. Duša ľudská je duch, pretože je nehmotná, je obdarená rozumom a je obdarená slobodnou vôľou.

Hmotou menujeme to, čo sa skladá z častok fyzických (atomov, molekúl) a na tie častky sa môže i rozložiť. Hmotné je všetko, čo je samo hmotou, na pr. kameň, rastlina, zvieracie telo, telo ľudské; alebo čo môže jestvovať len v spojení s hmotou, na pr. duša zvieracia.

Nehmotné sú tie bytosti, ktoré nie sú hmotou, ako Boh a anjeli; alebo i keď sú s hmotou spojené, môžu i bez hmoty jestvovať, ako duša ľudská.

1. Duša ľudská je nehmotná, t. j. nie je hmotou a môže i bez tela jestvovať.

Svedectvo Písma svätého.

Písmo sväté stavia dušu a telo navzájom proti sebe ako dve protivy. „Duch síce je ochotný, ale telo nevládne.“ (Mat. 26, 41.) „Nebojte sa tých, ktorí zabíjajú telo, ale dušu nemôžu zabiť.“ (Mat. 10, 28.) Písmo sväté potvrdzuje jestvovanie duše i bez tela — po smrti: „A navráti sa prach do zeme, odkiaľ pochádza, a duch navráti sa k Bohu, ktorý ho dal.“ (Kaz. 12, 7.) „Otče, do tvojich rúk porúčam ducha svojho.“ (Luk. 23, 46.)

Svedectvo cirkvi svätej.

Cirkev vždy učila, že duša ľudská je nehmotná, a rozoznáva v človeku ducha od hmoty. Na štvrtom lateránskom sneme (1215) hovorí: „Boh stvoril tvorstvo duchovné a telesné, potom človeka složeného z časti duchovnej a telesnej.“ (Kap. 1.) Na vatikánskom sneme (1869) hovorí cirkev o prirodzenosti ľudskej, že je složená z ducha a hmoty.

Svedectvo rozumu.

I rozum poznáva duchovosť duše ľudskej.

Na svojom tele dobre rozoznávame jednotlivé časti, ale svoje ja, t. j. svoju dušu rozložiť nemôžeme, lebo je nerozložiteľná — jednoduchá. Podľa vedy telo sa stále vymieňa v svojich molekulách, nie je to isté v každom období života; ale naše „ja“ zostáva tým istým po celý život. — Medzi telom a dušou býva často spor, čo by nemohlo byť, keby duša bola hmotná, ako je telo; na pr. keď si hladujúci človek odopiera pokrm a pod.

Duša nepodlieha zákonom hmotnej prírody, na pr. priestoru, času a pod.

Duša ľudská prenáša sa myšlienkami bez námahy zo svojho tela. Duša nestarne, ako telo. Duša neodpočíva, je činná i v spánku (sny).

Činnosť duše nie je obmedzená len na smysly, ale nezávisle od nich vzťahuje sa i na veci čiste nehmotné, ako sú: pravda, dobro, krása; čas, priestor, nekonečnosť; Boh, anjel a iné. Túži po veciach čiste duchovných, ako sú: ctnosť, nesmrteľnosť, česť, sláva a podobné.

Zviera je odkázané len na vnímanie smyslové, čo sa teda môže týkať len vecí hmotných a vždy je vedené len smyselnou stránkou vecí hmotných; na pr. príjemné ho vždy láka, nepríjemné vždy odpudzuje. Keď sa i zdá u zvierat nejaká vyššia snaha, ona nevyplýva z mravného uvedomenia, ale len z pudu (inštinktu); na pr. láska k mladým. Najlepšie to vidno z toho, že keď mladé dorastú, láska a nežná starostlivosť starých zmizne a mladé stávajú sa rodičom cudzími.

2. Duša ľudská je obdarená rozumom. Rozum je vlastnosťou duše, ktorou myslí, súdi, tvorí pojmy; ňou rozoznáva veci i so stránky nehmotnej, morálnej a estetickej.

Svedectvo Písma svätého.

Všetky miesta v Písme svätom, v ktorých sa hovorí, že sa Boh zjavoval človeku a poučoval ho, predpokladajú rozum. A Písmo sv. i zrejme hovorí: „Mne dal Boh, aby som mohol mluiť, ako smýšľam, a prvé myslieť, ako sluší o tých veciach, ktoré sa mi dávajú.“ (Mudr. 7, 15.) „Tomu, ktorý mi dáva múdrosť, dám i slávu.“ (Sir. 51, 23.)

Svedectvo cirkvi svätej.

Cirkev nazýva dušu ľudskú „rozumnou dušou“, teda rozumom obdarenou. (Lateránsky snem, 1512.)

Svedectvo vlastnej skúsenosti.

Skúsenosť nás poučuje o rozume takto:

Človek hovorí, t. j. hlásky spája v slabiky, slabiky v slová, slová potom spája vo vety. Vetami vyjadruje pojmy a súdy; musí mať teda i vlastnosť, ktorá tvorí súdy a pojmy.

Zviera vydáva síce zvuky, ale nečláňuje ich v slabiky, slová, vety, nehovorí. Nemá, čo by vyjadrovalo, nemá myšlienok, pojmov, netvorí súdy. Má len predstavy okolných vecí, ktoré budia v ňom úžas alebo strach, radosť alebo bolesť; a na vyjadrenie toho stačí mu zvuk (citoslovo).

Človek píše a číta, t. j. vymýšľa pre zvuky znaky a so znakmi spája myšlienky. Tak tvorí literatúru, ktorou prenáša svoje myšlienky na potomkov a umožňuje pokrok kultúry.

Vykopávky v Asýrii, Babylonii, v Egypte a inde objavujú nám celý myšlienkový svet ich národov.

Človek má vedu a umenie. Vedu s jej ohromnými výskumami a vždy novými vynálezmi stvoril svojím skúmavým rozumom, umenie, ktoré sa stále rozvíja, svojou obrazotvornosťou (fantáziou).

3. Duša ľudská je obdarená slobodnou vôľou. Slobodná vôľa je vlastnosť duše, ktorou si človek volí jednu z rôznych vecí; rozhoduje sa konať to alebo iné, dobré či zlé, alebo vôbec nekonať.

Svedectvo Písma svätého.

Všetky prikázania Písma svätého sú dôkazom slobodnej vôle ľudskej. Keby človek nemal slobodnej vôle, nemalo by smyslu mu prikazovať. Ale Písmo sväté i zrejme hovorí: „Keď budeš chcieť (jeho) prikázania zachovávať a (keď budeš chcieť) na

veky (jemu) vieru príjemnou robiť, zachovajú ťa. Predložil ti vodu a oheň: vztiahni ruku svoju, k čomu chceš. Pred človekom je život i smrť, dobré i zlé, čo sa mu bude páčiť, bude mu dané.“ (Sir. 15, 16–18.)

Svedectvo cirkvi svätej a tradícia.

Na tridentskom sneme (1545–63) cirkev odmietla učenie reformátorov 16. storočia, ktorí zapierali slobodnú vôľu človeka po páde Adamovom, a vyslovila sa, že slobodná vôľa človeka nebola stratená ani odstránená ani po hriechu Adamovom. — Sv. Jeronym († 420) hovorí: „Boh nás stvoril s vôľou slobodnou, nič nás nenúti ani ku ctnosti ani ku hriechu.“

Svedectvo rozumu.

Že človek má slobodnú vôľu, to rozum potvrdzuje takto:

U človeka, ako i u zvieratá, každý dojem, prijatý smyslovými ústrojmi, prenáša sa do mozgu a vyvoláva tu odvetnú činnosť (reakciu), ktorá zodpovie nervovému podráždeniu. Ale len človek, pretože má slobodnú vôľu, môže túto zpiatočnú činnosť prerušiť alebo zmeniť. Na pr. na mozgové zachvenie, ktoré by prirodzene viedlo k vzbudeniu bolesti alebo hnevu, môže odpovedať pohrdaním, ľahostajnosťou, radosťou, úsmevom; ako apoštolovia, keď ich bičovali, radovali sa, že môžu pre meno Ježišovo trpeť. (Sk. ap. 5, 41.)

Pod pitevným nožom pri pitvaní za živa zviera nemôže zatajiť svoje utrpenie, ale človek, i divoch, keď ho nepriateľ za živa skalpuje, môže svoje muky utajiť, ba môže sa svojmu trýzniteľovi i so zdanlivou bezcitnosťou posmievať.¹⁾

Naša vnútorná skúsenosť svedčí, že pri svojom konaní nie sme nútení, že konáme slobodne a že by sme mohli inak konať, než ako konáme. Vieme, že ani násilím, ani hmotnými a inými stratami nemôžeme byť k ničomu nútení, keď to sami nechceme. (Stávk, vzbury, revolúcie.) Zásluha a vina, odmena a trest, chvála a pohana, súdy a žaláre majú len vtedy smysel, keď človek má slobodnú vôľu. „Kde nútenosť panuje, tam niet ani trestu ani odmeny.“ (Sv. Jeronym.)

Rozdiel medzi dobrým a zlým je len vtedy možný, keď je slobodná vôľa. Kde panuje nútenosť, tam sa stráca všetok mravný rozdiel (ako u zvierat). „Prirodzené není zlé.“

Hriech je vedomé a dobrovoľné prestúpenie zákona Božieho.

3. Námietky proti rozumnosti a slobodnej vôli duše ľudskej.

Vidíme teraz námietky proti rozumnosti a slobodnej vôli duše ľudskej a vyvrátenie námietok.

Proti rozumnosti duše ľudskej:

Námietka 1.

K vôli vysvetleniu rozumnosti ľudskej netreba vraj predpokladať rozumnú dušu; mozog je vraj tým, čo v človeku myslí. Teda čím väčší mozog, tým väčší rozum; keď sa poruší mozog, porušuje sa i myslenie.

Vyvrátenie.

Od veľkosti mozgu sila rozumu vôbec nezávisí; na pr. vôl má väčší mozog ako človek, a preca i príslovie mu odopiera múdrosť. Ale človek ani v pomere k váhe tela nemá najväčší mozog. Sú zvieratá, u ktorých váha mozgu v pomere k váhe tela je 1:14, kým u človeka býva pomer 1:22 až 1:35. Podľa tohoto „vedeckého“ výskumu stupnica rozumnosti bola by asi táto: kanárik, niekoľko brazílskych opíc, človek, osol, kura a napokon slon (1:500)²⁾

¹ Duilhé de Saint Projet, Apologie víry, str. 261.

² Štěpán Pavlicki, Mozek a duše, str. 13.

Keďže sa porušením mozgu porušuje i myslenie, to svedčí, že mozog je v úzkom spojení s rozumom, ako jeho nástroj, ale to nesvedčí, že by mozog sám myslel. Ako u umelca, ktorý tvorí rukou, keď sa dokalíčí ruka, prestáva tým i jeho umelecká tvorba, ale nemožno z toho odvodzovať, že by ruka bola bývala pôvodcom jeho umenia.

Doktor Carus, lekár a psychológ († 1869), rozpráva prípad celkom opačný, v ktorom poškodenie mozgu a strata jednej jeho časti mala za následok väčšiu bystrosť a vytrúbenejšiu reč, ktoré známky po vyliečení nemocného zanikly.³⁾ Podobne dr. Hyrtl, slávny fyziológ,⁴⁾ hovorí: „Tá sivá látka mozgu, ktorú mnohí pokladajú za príčinu duchovnej činnosti, môže sa porušiť alebo i stratiť, ale tým sa síce rozumovej veľmi neuškodí.“

Námietka 2.

Myslenie nie je vraj nič iného, ako akási fosforescencia (svetielkovanie) mozgu. (Dr. Moleschott.) Teda čím viac fosforu mozog obsahuje, rozum je tým väčší.

Vyvrátenie.

Je dokázané, že kosti obsahujú omnoho viacej fosforu ako mozog (400krát viac, dr. Liebig). Keby naše myslenie bolo len fosforescenciou mozgu, prečo tedy kosti nemyslia? A mozog u zvierat, pokladaných za hlúpe (hus, ovca), prečo má viac fosforu ako u človeka?

Námietka 3.

I v činnosti zvierat sa vraj javí rozumnosť; tedy i zvieratá by mali duchovnú dušu.

Vyvrátenie.

U zvierat skutočne môžeme badať účelné počínanie, ktoré predpokladá rozum, lež nie v nich, ale u toho, ktorý je pôvodcom, stvoriteľom zvierat. Ako je činnosť stroja účelná a predpokladá rozum u vynálezcu a nie v stroji, tak je to i s účelným počínaním u zvierat. Zvieratá nekonajú sebavedome, ale len z pudu, nevedomele.

Že konajú len z pudu, vysvitá to z nasledujúceho:

Zvieratá konajú bez predbežnej úvahy, hneď; musely by teda vynikať nad človeka, ktorý musí najprv uvažovať, kým rozumne koná.

Zvieratá toho istého druhu a pri obyčajných okolnostiach konajú vždy jednako, a to hneď od svojej mladosti; nič sa nenaučia samy od seba. Boly by teda zvieratá nad človekom, ktorý si musí najprv rozum vzdelávať a mnoho rokov sa učiť.

Zvieratá uprostred kultúrneho ľudstva konajú stále tak, ako po všetky veky. Kultúra ľudí, medzi ktorými žijú, povzniesla sa nesmierne, ale na zvieratá nemala nijakého účinku.

V nezvyklých okolnostiach zvieratá konajú celkom nerozumne a je vidieť, že vedia len to, k čomu ich pud vedie, a že neuvažujú. Na pr. keď postavíme kura na hromadu zrna, hrabe i v samom zrne, hoci hľadať nepotrebuje.⁵⁾ Človek sa vie prispôbiť okolnostiam a podľa nich spravovať svoju činnosť.

Keď sa poukazuje u zvierat na ich umenie na pr. v stavbe hniezd, brlohov, plášťov, v tkaní pavučín a pod., nemožno to pokladať za prejav rozumu, ale pudu, pretože v ich umení nejaví sa nijaký pokrok. Keby sa z takéhoto umenia malo súdiť na rozum, i rastlina by mala rozum, keď svoje kvetové lístky skladá v harmonický celok, ba i nerast, keď rozpustený tvorí krásne a presné útvary kryštálové.

Najpádnejším dôkazom, že zviera nemá rozum, je, že nemá reči, ani sebavedomia,⁶⁾ ani náboženstva, ani morálky. „Najväčším rozdielom medzi človekom a zvieratom je, že zviera nemá rozumu; všetky úkazy, ktoré ako by na rozum poukazovali, môžu byť iným spôsobom vysvetlené. Za rozum daný je im v náhradu pud, ktorý ich vedie nevedomky, ale iste k cieľu.“⁷⁾ „Rozumom predčíme zvieratá.“ (Cicero, † 43 pr. Kr.)

³ Štěpán Pavlicki, Mozek a duše, str. 28.

⁴ Fyziológia je veda o činnosti ústrojov a o podmienkach života.

⁵ Štěpán Pavlicki, Mozek a duše, str. 18.

⁶ Sebavedomie nie je sebacit, ale vedomie o svojom jestvovaní, o svojom určení, o cieľi.

⁷ Filozof dr. Dastich, Empir. dušesloví.

Proti slobodnej vôli duše ľudskej.

Námietka 1.

Človek je vraj v svojom konaní určovaný⁸) pohnútkami a s tými je to vraj ako s prírodnými silami, že totiž rozhoduje najsilnejšia. (Schopenhauer, † 1860.)

Vyvrátenie.

Slobodná vôľa nezáleží v tom, aby sme konali bez pohnútok. Slobodná vôľa nie je ľubovôľa. Rozumný človek spravuje sa pohnútkami, ale nie je nimi vedený. Slobodne rozhoduje medzi pohnútkami rozličnými, a nekoná vždy podľa pohnútok najsilnejších.

Sv. Perpétua, ktorá mala rozhodovať medzi vierou a materinskou láskou potlačila v sebe mocnejšiu lásku k dieťaťu a rozhodla sa obetovať život za vieru.

Námietka 2.

Človek vraj má bezpodmienečne robiť to, čo za najlepšie uznáva.

Vyvrátenie.

Rozumný človek naozaj robí to, čo za najlepšie uznáva, ale je si pri tom vedomý, že to robí dobrovoľne a že by to nemusel robiť. Preto vidíme, že mnohí robia i nerozumno; nerobia teda to, čo za najlepšie uznávajú. „Vidím a schvaľujem lepšie, a nasledujem horšie.“ (Ovidius.) Dôkazom je i hriech, lebo keby sme nevyhnutelne volili vždy len najlepšie, mohli by sme sa pomýliť, ale by sme nehrešili. A preca robíme rozdiel medzi omylom a hriechom. Omyl omlúvame, hriech trestáme.

Námietka 3.

Štatistika zločincov vraj dokazuje, že človek v jednakých okolnostiach koná vždy jednako, že konanie jeho určujú okolnosti; že teda človek nie je slobodný.

Vyvrátenie.

Štatistika dokazuje práve opak, že totiž človek nekoná pri jednakých okolnostiach jednako. Štatistika poukazuje len na isté procento, nie na prevážnu väčšinu a len prevážna väčšina by mohla ukazovať na pravidlo. Keby sa i javila v štatistike istá pravidelnosť, svedčí to len o tom, že ľudia malo užívajú svojej slobodnej vôle, a dávajú sa ovládať svojimi náruživosťami. Bolo by potom rozumné zakladať trestnice a polepšovne, keby človek nebol v svojom konaní slobodný?

4. Duša ľudská je nesmrteľná.

Keď duša ľudská nie je hmotou, nemá ani vlastnosti hmoty, nie je složená, ani deliteľná, ale je jednoduchá a nedeliteľná — je nesmrteľná.

Že duša ľudská je nesmrteľná, to znamená, že žije i po dočasnom odlúčení od tela ako bytosť sebavedomá ďalej a trvá na veky.

Duša ľudská nie je večná, pretože má začiatok od Boha v čase, ale z vôle Božej trvá na veky.

Svedectvo Písma svätého.

Písmo sväté hovorí: „Duše spravodlivých sú v rukách Božích, a nedotknú sa ich muky smrti. Nemúdrym očiam sa zdá, že umierajú, ... ale ony sú v pokoji ... ich nádej je plná nesmrteľnosti.“ (Mudr. 3, 1—4.) Inde zas dosvedčuje, že „dušu nemôžu zabiť“. (Mat. 10, 28.)

Svedectvo cirkvi svätej.

Učenie o nesmrteľnosti duše cirkev zadeluje medzi základné pravdy, ktoré kresťan katolík, keď dospeje k rozumu, má veriť a vedieť. Piaty snem lateránsky (zasadnutie 8.) vyhlasuje: „Odsudzujeme a zavrhuje všetky, ktorí tvrdia, že duša rozumná je nesmrteľná a jedna vo všetkých ľuďoch.“

---

⁸ Determinizmus psychologický.

Svedectvo rozumu.

A) Smrť je rozklad; preto človek ako bytosť, ktorá pozostáva z tela a duše, môže umrieť odlúčením duše od tela, môže sa i jeho telo ako hmota rozpadnúť; ale duša, ako bytosť jednoduchá, rozpadnúť sa nemôže, nemôže zomrieť, teda je nesmrteľná.

B) Duša ľudská ako duch je bytosť, ktorá sama sebe postačuje a k svojej činnosti tela nevyhnutne nepotrebuje, i keď, pokiaľ je v tele, užíva telesné smysly k svojej činnosti. Teda nemusí s telom zaniknúť, môže i bez tela ďalej žiť, je nesmrteľná.

Tým sa líši od duše zvieracej, ktorá nemá samostatného trvania a môže žiť len v spojení s hmotou. Preto, keď telo zahynie, zahynie i duša zvieracia, tak ako slnečné svetlo prestáva so západom slnca.

C) Boh by mohol život duše zničiť, ale sa to protiví jeho múdrosti (a), dobrotivosti (b), spravodlivosti (c).

a) Boh dal duši túžbu, ktorou pobádaná túži dokonale poznať úplnú pravdu. Ale k tomuto dokonalému poznaniu Boha, seba i sveta nedochádza v tomto živote. Bolo teda treba, aby najmúdrejší Boh umožnil duši ľudskej, aby v inom (večnom) živote dosiahla dokonalého poznania. „Teraz poznávam čiastočne, ale vtedy poznám tak, ako i som poznaný.“ (1. ku Kor. 13, 12.)

„Viem, že nič neviem.“ (Argesilaos, filozof platonský.) „Viac svetla!“ volal vraj Goethe, keď umieral.

b) Boh vložil do duše ľudskej i túžbu po blaženosti. Ale tejto blaženosti nemožno na zemi dosiahnuť. Bolo teda treba, aby najdobrotivejší Boh dušu tak prispôbil, aby v inom (posmrtnom) živote dosiahla túženej blaženosti. — A keď táto blaženosť má byť dokonalou, musí sa z nej vylúčiť všetko zlo, i smrť; vyžaduje teda i nesmrteľnosť duše. „Budem nasýtený, keď sa Tvoja sláva ukáže.“ (Žalm 16, 15.)

„Nikto nemôže byť pred smrťou za blaženého pokladaný.“ (Solon, filozof pohanský.) — „Srdce človeka je dotiaľ nespokojné, dokiaľ nespočinie v Tebe, ó Pane.“ (Sv. Augustín, † 430.)⁹

c) Svedomie ľudské, hlas Boží, žiada pre každý skutok spravodlivú odplatu. Ale jej na zemi nedosiahneme; mnohí si zaiste smrťou dobývajú zásluhy (mučeníci), ale niektorí smrťou páchajú hriech (príčetní samovrahovia). Bolo teda treba, aby Boh najspravodlivejší umožnil človeku, aby aspoň v druhom (posmrtnom) živote dosiahol úplnej odplaty.

A táto odplata (odmena alebo trest) musí byť večná, pretože hriech ako neskonalá urážka žiada i neskonalý (večný) trest, a ctnosť ako opak hriechu žiada večnú odmenu. Len večná odmena a večný trest môžu človeka nutkať, aby konal ctnosť a vyhýbal sa nepravosti. „Všetko, čo sa deje, či je to dobré a či zlé, každé poblúdenie, privedie Boh na súd...“ (Kaz. 12, 14.)

Svedectvo dejín. Dejiny svedčia, že viera v posmrtný život je všetkým národom spoločná. Takýto súhlas možno vysvetliť len z prirodzenosti ľudskej, ktorá je všetkým spoločná; viera v posmrtný život je teda prejavom prirodzenosti ľudskej a preto nemôže byť ľžou.

„S čím všetky národy súhlasia, to musí byť pravdou.“ (Cicero.) — Obyčaj pohanských národov, dávať mŕtvým do hrobu náradie, peniaze, jedlá, hoci je poverou, jednako je založený na viere v nesmrteľnosť duše. Egypťania verili v sťahovanie duše. Gréci a Rimania mali svoje podsvetie, Germáni Valhallu; Slovania verili, že „otčik zajde k otcom“.

Námietka.

Zo záhrobia sa vraj ešte nik nenavrátil; teda ako môže byť posmrtný život?

Vyvrátenie.

Taká námietka nie je ani nová, ani pravdivá. Nie je nová; veď už Písmo sväté hovorí o bezbožníkoch, ktorí hovorili: „Po skonaní našom niet navrátenia.“ (Mudr. 2, 5.) Nie je ani pravdivá, pretože už v Starom zákone je zmienka o vzkriesených (nemluvňa sareptskej vdovy, 3. Král. 17, 22; pochovaný v Elizeovom hrobe, 4. Král. 13, 21 a i.); i

⁹ Vyznanie, kn. 1. hl. 1.

Kristus sám vzkriesil mnohých, medzi nimi Lazara „štyri dni v hrobe pochovaného.“ (Ján 11, 44.)

Či nie sú prímluvy svätých a zázračné ich vyslyšania jasnými dôkazmi o záhrobnom živote a nesmrteľnosti duše ľudskej?! Ale o tých, ktorí túto námietku namietajú, platí najskôr slovo Kristovo z podobenstva o boháčovi: „Ani keby niekto z mŕtvých vstal, neuveria.“ (Luk. 16, 31.)

So zapieraním nesmrteľnosti duše je to tak, ako so zapieraním Boha. Len ten ju zapiera, kto sa má čo báť nesmrteľnosti duše. Ale spravедliví vždy sa len potešovali nesmrteľnosťou duše.

„Mnohí šli s radosťou do Hadesu, aby sa stretli s priateľmi na blaženom mieste.“ (Platon.)

II. O JESTVOVANÍ OSOBNÉHO BOHA.

5. Dôkazy o jestvovaní Boha.

Duša ľudská ako duch rozumom obdarený poznáva nielen zo zjavenia Božieho a z učenia cirkvi svätej, ale i zo sveta viditeľného, že Boh je, pôvodca a Pán sveta.

Svedectvo Písma svätého.

Písmo sväté túto pravdu ani neoznamuje, ale ju predpokladá ako samozrejmu, keď hovorí: „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem.“ (1. Mojž. 1, 1.) A dosvedčuje, že toto poznanie každý tvor musí nadobudnúť: „Riekol blázon v svojom srdci: Nieto Boha.“ (Ž. 13.)

Svedectvo cirkvi svätej.

I cirkev, predpokladajúc túto vieru, všetky vyznania viery začína slovami: „Verím v Boha,“ od apoštolského vyznania až k vatikánskemu.

Svedectvo rozumu.

Človek pozorovaním viditeľného sveta i seba, poznáva jasne, že Boh je.

1. Pozorujeme, že jednotlivé veci okolo nás vznikajú a zanikajú, že môžu byť a môžu nebyť, to jest, že sú nahodilé.

Keďže sa svet skladá z jednotlivých nahodilých bytostí, je i sám v svojom celku nahodilý, mohol byť a mohol nebyť, má i on svoj vznik a teda nie je večný. Vidíme potom ďalej, že žiadna nahodilá bytosť sama od seba nepovstane, ale má za pôvodcu inú bytosť, odlišnú od seba, ktorá bola už pred ňou. (Obilie na poli nevzniklo samo od seba, ale roľník zasial najprv semeno na poli.) Teda ani svet nepovstal sám od seba, ale má za pôvodcu bytosť, ktorá bola už pred ním a je odlišná od neho. Bytosť tá, pretože je odlišná od sveta, nie je nahodilá, ale nevyhnutná, t. j. nevznikla ako iné, ale je od večnosti.¹⁰) Je to večný Boh.

Námietka.

Veda tvrdí, že „z ničoho je zas len nič“; ako je vraj tedy možné, že by Boh z ničoho stvoril svet?

Vyvrátenie.

Vetou: „z ničoho je zas len nič“ veda chce povedať, že všetko musí mať dostatočnú príčinu; ale keď hovoríme, že Boh stvoril svet z ničoho, tvrdíme, že z Božej vôle povstal svet. Má teda viac ako dostatočnú príčinu svojho vzniku a trvania, totiž všemohúcu vôľu Božiu.

Námietka, že „z ničoho nemožno nič urobiť“, môže sa týkať človeka, ale nie Boha. Prirovnávať Boha k človeku bolo by snižovať Boha na človeka, ba viac, bolo by to zapieranie jeho božstva.

2. Prírodná veda učí, že bola doba, keď nebolo života na zemi, ba ani byť nemohlo. (Teoria Kantová a Laplaceová.) A jednak pozorujeme tu trojaký život: rastlinný

¹⁰ Dr. Vychodil: Dôkazy jsoucnosti Boží, str. 94.

(vegetatívny), smyslový (senzitívny u zvierat) a duchovný (u ľudí). Odkiaľ je tento trojaký život? Sám od seba vzniknúť nemohol, pretože veda učí: „Všetko živé pochádza zo živého.“ („Omne vivum ex vivo.“) Musí mať teda pôvodcu, ktorý je prameňom všetkého života — životodarcom. A to je všemohúci Boh.

Námietka.

Život na zemi dá sa vraj vysvetliť samým pôsobením prírodných síl. Rastlina na pr. je vraj složená z hmotných častok, ktorých fyzické a chemické sily tvoria život rastliny; jej ustrojenie, zostavenie častok, stalo sa vraj náhodou. Keď sa potom rastlina rozmnožovala na zemi, povstali rôzne jej druhy, ako sa dnes javia. Stalo sa to vraj tým spôsobom, že následkom vonkajších prírodných vlivov priaznivých zachovaly sa tvary vhodnejšie, menej vhodné zanikly (výber prírody — selekcia). Podobne povstali vraj zvieratá z jedného zvieratá, ktoré samo povstalo z hmoty neživotnej. Život zvieratá vznikol vraj, ako i život rastliny, pôsobením fyzických a chemických síl. Keď sa potom zviera rozmnožovalo, povstali i tu rôzne terajšie druhy¹¹⁾ zvierat výberom prírody (selekcie). Človek vyvinul sa vraj za vekov zo zvieratá telesne sebe najpodobnejšieho, t. j. z opice, a jeho duchovný život nie je vraj ničím iným, ako smyslovým životom zvieracím. Mysieť a chcieť u človeka je vraj to, čo u zvierat vidieť a počuť. A keď sa dopustí, že hmota je večná, potom život na zemi možno vraj vysvetliť i bez Boha.

Vyvrátenie.

Vysvetľovať cieľuprimerané ustrojenie rastliny pôsobením náhody je nerozumné. Pôsobením prírodných síl nepodarilo sa doteraz žiadnemu fyzikovi vyvolať život ani vegetatívny, tým menej smyslový (senzitívny). A život duchovný vysvetľovať ako život smyslový, ba tvrdiť, že je to ten istý život, tomu sa prieči všetka skúsenosť. Prečo sa teda u zvieratá nikdy nevyvinul život duchovný? Keď sa to stalo v dobe pradávnej, prečo sa to nestáva i v dobe prítomnej, keď podmienky sa nezmenily?

Pravda, že duševné činnosti sú súčasne sprevádzané zmenami a pohybmi telesnými, ale z toho vyvodzovať, že tieto telesné zmeny a pohyby spôsobujú činnosť duševnú, je práve také, ako tvrdiť, že pohyby úst samy spôsobujú duchaplnú reč.

Že by sa z jedného útvaru rastlinného alebo živočíšneho vytvorily všetky druhy rastlín alebo zvierat, je len vedecká mienka (hypotéza), ktorú novšie vedecké výskumy vyvracajú. Lebo keby to bolo tak, našly by sa menej vhodné formy (prechodné) vymrelé v skamenelinách, a to sa doteraz nestalo. Naopak, pravá veda tvrdí, že oddelenie druhov od seba navzájom je nepreklenuteľné. (Z ľalije sa nikdy nevypestuje klinček, zo psa nikdy mačka ap.)

Ani dôkaz o pôvode človeka z opice akýmsi prechodným tvorom, polo človekom (praeadamitom), sa doteraz nepodaril — a sa nepodarí. Kedykoľvek sa o náleze takej kostry vykrikovalo, ešte vždy sa dokázalo, že sú to kosti alebo zvieracie, alebo človeka normálneho.

A pritom medzi najvyšším prejavom zvieracieho pudu a ľudským rozumom je priepasť taká veľká, ako tá, ktorá oddeľuje zem od neba.¹²⁾ — „Dokonalé nemôže byť plodom nedokonalého.“ (Aristoteles.)¹³⁾

A keby sa i podarilo vede dokázať pôvod tvarov dokonalejších vývojom (evolúciou) z menej dokonalých, nevyhnutnosť prvotnej príčiny účinnej a rozumnej by nijako neprestala.

Konečne prední učitelia katolícki (Agassiz, † 1873; Pasteur a iní) dosvedčujú, že domnienka, o ktorej bola hore reč, nesrovnáva sa so skutočnosťou.

---

¹¹ Druhom označuje sa súhrn jedincov pochodiacich od rodičov, ktorí sú im tak podobní, ako oni sebe navzájom; je to jedinec, ktorý sa opakuje v čase i priestore. F. Duilhé de Saint Projet, Apologie víry kresťanskej, str. 188.

¹² J. A. Zahn, Věda a učenci katolíctví, str. 15.

¹³ Metaphys. XII, 7.

Sám Darwin († 1882), pôvodca tej vedeckej domnienky, hovorí: „Či máme nejakú istotu alebo len tieň istoty, že neústrojný prvky bez akýchkoľvek ústrojných bytostí len samým vlivom známych síl môžu splodiť živočích? Priznajme sa, tak málo vieme o pôvode života, ako o pôvode sily a látky.“¹⁴⁾

6. Osobnosť a jednosť Božia.

3. Vo svete viditeľnom panuje najkrajší poriadok. Každá vec má svoj cieľ a tomuto cieľu je vhodne prispôsobená; všetky tieto ciele sjednocujú sa harmonicky k jednému hlavnému cieľu, t. j. k tomu, aby vo svete panoval určitý, všetkým bytostiam tu sa nachádzajúcim primeraný poriadok. Je to ako v hodinovom stroji, kde jedno koliesko zapadá do druhého a všetky poja sa k hlavnému cieľu: merať a udávať čas.

A toto zostrojenie svetového poriadku je dielom mysliaceho a chcúceho umelca, t. j. bytosti najväčšmi rozumnej a slobodnej, odlišnej od látky svetovej.¹⁵⁾ Touto bytosťou je najväčšmi múdry Boh.

„Svet je múdre vymyslený, je teda mysliteľom stvorený.“ (Kepler, † 1630.) — „Uprostred mysterií (tajomstiev) prírodných, ktoré sa stávajú tým temnejšími, čím hlbšie myslou svojou do nich vnikáme, dvíha sa absolútna istota, totiž vedomie, že stojíme oproti nekonečnej a večnej sile, z ktorej všetky veci pochádzajú.“ (Spencer, † 1903. Zásady sociologie, sv. IV.)¹⁶⁾

Podívajme sa do samej prírody.

a) Pozorujme nebeské telesá! Je ich nesmieme mnoho; len v mliečnej dráhe napočítali 18 miliónov hviezd, ktoré možno vidieť. Všetky tieto telesá pohybujú sa v priestore svetovom na svojej dráhe nesmiernou rýchlosťou, ako vo veľkom hodinovom stroji (orloji), a to s nevýslovnou presnosťou bez opozdenia a bez zastávky. Týmto veľkolepým strojom meria sa čas, a to nielen hodiny, dni, ale i mesiace, čiastky roka a roky. „Pritom,“ ako hovorí Lapiace († 1827), „je všetko tak usporiadané v tejto sústave obežníc, že v každom inom složení nastala by srážka.“¹⁷⁾

b) Podobne múdre je uspošobená i zem, aby mohla byť domovom, rastlinám, zvieratám a ľuďom. Obklopená je atmosférou, vzduchom, ktorý je primeraný pľúcny ústrojom ľudí i zvierat — zo všetkých možných slúčenín medzi rôznymi plynmi vyskytuje sa len tá, v ktorej môžeme žiť. Panuje tu teplota, ktorá je nám primeraná, príťažlivosť, ktorú naše sily môžu zniesť, tlak vzduchu, ktorý je naším ústrojom najvýhodnejší.¹⁸⁾

Podivuhodný je i obeh vody, ktorá napája rastlinstvo dažďom a v zemi sa po kvapkách spojuje, aby odtiaľ ako prameň vyvierala, občerstvujúc ľudí i zvieratá, alebo po rozpustení rôznych solí a kovov tvorila liečivé pramene. A vytekajúc zo zeme sbiera sa v pramene, potoky, rieky, až sa vlieva do mora — ale pod slnečnými lúčmi sa opäť vyparuje, shromažďuje sa na oblohe v chmáry, aby zas dažďom zavlažovala vyprahlú zem. A tak zem nikdy nevyschne, majúť dostatočnú vlahu pre rastliny, a more nikdy nebude preplnené. Má voda i podivuhodné zvláštnosti, že nehustne pri väčšom ochladení, ale najhustejšia a najťažšia je pri 4° nad nulou. Inak by ľad neplával na povrchu, ale padal by na dno, more by zamrzlo do dna a zanedlho nebolo by živého tvora na zľadovelej zemi.¹⁹⁾

¹⁴ Atheneum, 25. IV. 1863.

¹⁵ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží, str. 109.

¹⁶ Duilhé de Saint Projet, Apologie víry, str. 121.

¹⁷ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží, str. 102.

¹⁸ Hammerstein, Od atheismu k plné pravdě, str. 18.

¹⁹ Hammerstein, Tamže, str. 18.

Zem sa otáča okolo slnca, ktorého svetlo a teplo tak blahodarne vlíva na rozvoj života na zemi; je nachýlená k svojej dráhe eliptickej o $23\frac{1}{2}^{\circ}$, čím povstáva príjemné a blahodarné striedanie čiasok roka. Všetko to chváli svojho majstra, ktorý všetky veci usporiadal „podľa miery, počtu a váhy“. (Mudr. 11, 21.)

c) Cieľuprimeranosť ešte podivuhodnejšie sa javí v ústrojnej prírode. Jej slúži príroda neústrojná od buňky až po strom. Samo cieľuprimerané ustrojenie rastlinstva, jeho výživa a spracovanie látky je podivuhodné. Rastliny mocne prispievajú k životu vyššieho tvorstva už tým, že odvádzajú zo vzduchu škodlivé látky a rozmnožujú látky život podporujúce. — Múdre sú prispôsobené i zvieratá svojmu životu, na pr. ryba plávaniu, vták lietaniu. Zaopatrené sú pudmi, ktoré ich vedú sledovať alebo obchádzať veci podľa ich primeranosti, pričom zvieratá tejto primeranosti ani nie sú vedomé, a tak zviera nie je ani automat, ani bytosťou vypočítavou, ale bytosťou cieľuprimerane ustrojenou.²⁰⁾

Každý hmyz, každý červ a každý savec nachádza sebe primeranú stravu. Kto naviedol na pr. chrčka, aby zrnám, ktoré ukladá na hromadu, odhrýzal klíky, aby neklíčily? Kto poučuje kukučku, že rozoznáva hniezda vtákov hmyzožravých od ostatných a len do nich kladie vajička, aby potom majteli oných hniezd živili jej mláďatá primeranou stravou? Kto poradil včelám, aby ostrým uhľom rambusov, ktorými svoje buňky ukončujú, dali sklon práve $70^{\circ}32'$, sklon najprimeranejší?²¹⁾

Larvy veľkého počtu hmyzu blanokrídeľo sú mäsožravé; musia mať potravu živú, ale pritom nehybnú, lebo najmenší pohyb uviedol by v nebezpečie už vajičko, z ktorého sa útle larvy liahnu. Tu samička tohoto hmyzu dosahuje ťažkého cieľa tým, že na pr. húsenicu, do ktorej chce vajičko uložiť, omračuje, t. j. pozbaví ju vlády tela, ale ponecháva jej život. To činí na pr. osa piesková. Keď má byť húsenica omráčená, treba, aby bola na deviatich miestach (uzlín nervového vlákna) žihadlom poranená. A osa vykoná túto operáciu celkom presne, ako najzručnejší chirurg.²²⁾

Tak sa príroda stará týmito pudmi nielen o jedincov, ale i o druhy a triedy.

d) Pozorujme konečne človeka. Jeho telo je so svojimi smyslami veľmi múdre upravené, aby sa mohlo stať dobrým sídlom mysliaceho ducha.

Duch jeho je obdarovaný rozumom, slobodnou vôľou a nesmrteľnosťou. Rozumom, ktorý mu umožňuje veľkolepé objavy a vynálezy, čoraz väčšími zaistuje svoje kráľovstvo na tomto svete. Vôľou, ktorou sa vždy slobodne rozhoduje pre dobré, dobýva si kráľovstva večného, čo mu umožňuje jeho nesmrteľnosť.

Tvrdiť teda, že svet a krásny poriadok v ňom povstal náhodou, je omnoho nesmyselnejšie, ako keby niekto tvrdil, že krásny orloj staromestský v Prahe povstal sám od seba. — „Kto by tvrdil, že svet povstal náhodou, celkom tak by mohol tvrdiť, že krásne Enniove letopisy povstali vyspaním zlatých písmen, tak že sa mohli hneď čítať.“ (Cicero.)²³⁾

Námietka 1.

Krásna a cieľuprimeranosť vo svete viditeľnom je vraj podľa vedy prírodnej len následok prírodných zákonov.

Vyvrátenie.

Keby sme takéto tvrdenie dopustili, bolo by to len posunutím otázky, odkiaľ teda tieto zákony pochádzajú? Práve tieto prírodné zákony predpokladajú najväčšími múdreho zákonodarcu, a ním je Boh. Prostý Arab súdil o Bohu podobne, ako sa súdi zo stopy v piesku o človeku alebo o zvierati. (D'Arvieux † 1702.)²⁴⁾ A ako z behu lode možno poznať zručnosť kormidelníkovu, tak zo zákonitosti v prírode treba súdiť na najmúdrejšieho zákonodarcu — na Boha.

²⁰⁾ Dr. Vychodil, Důkazy o jsoucnosti Boží, str. 113.

²¹⁾ Hammerstein, Od atheismu k plné pravde, str. 17.

²²⁾ Duilhé de Saint Projet, Apologie víry křesťanské, str. 211.

²³⁾ De nat. deor. II. 34, 37.

²⁴⁾ Dr. Vychodil, Důkazy o jsoucnosti Boží, str. 111.

Poriadok viditeľného sveta je taký obsiahly, že prevyšuje našu chápanosť; je taký podrobný, že je presne uvedený od najväčších telies až po najmenšie čiastočky (atomy). V tomto poriadku zahrnuté sú tak sily prírodné, ako i slobodná vôľa človeka. Činnosť prírodných síl je určená prírodnými zákonmi a preto predpokladá u pôvodcu svetového poriadku rozumnosť, ktorá predvída účinky týchto síl, a predpokladá i moc, ktorá môže tieto účinky svetovému poriadku podriaďiť. Ale slobodné činy človeka predpokladajú u pôvodcu nekonečnú múdrosť, ktorá všetky možné prípady ľudskej činnosti predvída, a nekonečnú moc, ktorá bez narušenia slobodnej vôle človeka môže svetový poriadok udržať a ho i pri všetkých odchýlkách slobodných činov ľudských, ba i skrze ne, uskutočniť.²⁵⁾

Námietka 2.

V prírode sú vraj mnohé veci zbytočné a bezcieľne, ba škodlivé.

Vyvrátenie.

Pravda je, že mnohé veci zdajú sa nám byť zbytočnými, ba i škodlivými, ako na pr. blesk, búrka, krupobitie, povodne a pod. Ale príčinou tohoto je naša nedostatočnosť, ktorá pri takýchto veciach ešte neprenikla k cieľu. Podobne sa súdilo i o mnohých iných veciach, ktoré dnes za veľmi užitočné a cieľuprimerané uznávame.

Pravda je, že v prírode javí sa akási márnosť, na pr. veľké množstvo niektorých kvetov a plodín; ale či nie je cieľu primerané práve to, aby sa i pri mnohých pohromách (mrazy, suchá) udržalo dostatočné množstvo plodov?²⁶⁾

Konečne sám pojem cieľuprimeranosti vyžaduje, aby sa jedno druhému podriaďovalo, a tak mnoho, čo sa samo nezdá byť cieľuprimeraným, je veľmi vhodné pre iné ciele. (Jedovatosť bylín a zvierat v lekárstve.)

Tak pre hmyz je iste veľmi nepraktické, že žijú hmyzožraví vtáci; ale v prospech celku je to veľmi potrebné, ináč by hmyz zničil všetko, čo žije na zemi.²⁷⁾

Výnimky potvrdzujú pravidlá a práve výnimky dokazujú nevyhnutnosť usporiadateľa.²⁸⁾

Konečne svet nemá za cieľ len užitočnosť, ale i dobro vyššie, na pr. krásu. Podívejme sa na krídla motýľov! Na krásnu súmernosť ľudského tela.

4. Človek má v sebe zákon, ktorému je podriadený, lebo sa cíti byť od neho závislý. Je to zákon mravný, ktorý rozkazuje a zakazuje človeku konanie i proti všetkým možným dočasným úspechom a výhodám.

Zpod tohoto zákona nemôžeme sa oslobodiť; nepochádza teda od nás, ani od niekoho iného z ľudí, pretože mu je každý podriadený tak ako my. Pochádza teda od vyššej bytosti, ktorá je mimo sveta, od ktorej závisíme a ktorou nám bol vstúpený.

Takto sa cíti človek slobodným a viazaným, ale rôznym spôsobom; fyzicky slobodným, mravne viazaným, aby podľa tohoto zákona sa spravoval. Zákon tento je mu daný za vzor a cieľ, ktorý má dosiahnuť.

Teda tento zákon poukazuje na svojho pôvodcu a ustanoviteľa, ktorý ako najsvätejší, mal v sebe vzor jeho, ako najmocnejší, mohol ho vštepiť v prirodzenosť ľudskú, a ako najspravedlivejší, nevyvratne ho potvrdil svojím schválením a podľa neho súdi, odmeňuje a tresce.²⁹⁾ Zákon tento je svedomie a zákonodarcom najsvätejším, všemohúcim a najspravedlivejším je Boh.

²⁵ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží, str. 110.

²⁶ Dr. J. Schmitz, Kleine Apologetika str. 16.

²⁷ Hammerstein, Od atheismu k plné pravde, str. 21.

²⁸ Dr. Vychodil, Tamže, str. 115.

²⁹ Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti Boží, str. 114.

„Medzi nami sedí svätý duch, pozorovateľ a strážca dobrých i zlých činov našich.“ (Seneka, † 65.) — „Presvedčením opravdivých mudrcov bolo, že mravný zákon nie je ľuďmi vymyslený, ani národmi uvedený, ale večný ... a základom zákona je sám Boh.“ (Cicero.)³⁰

Námietka.

Svedomie je vraj dielo výchovy alebo spoločenských predsudkov.

Vyvrátenie.

Zásady výchovy i spoločenské predsudky sa menia, ale výroky svedomia zostávajú vždy platné a nezmeniteľné. Zásady výchovné a predsudky spoločenské sa medzi sebou rozchádzajú, ale výroky svedomia sú všeobecne platné.

Keby svedomie bolo dielom výchovy, nemohlo by sa javiť u dieťaťa už v jeho útlom veku. Ako možno vysvetliť hanbu a bázeň dieťaťa, keď niečo zlého spáchalo? Ako jeho radosť, keď niečo dobrého vykonal?

A keby svedomie bolo dielom spoločnosti (jej predsudkov), nemohol by nikdy vzniknúť spor medzi svedomím jednotlivca a spoločenským poriadkom. A dejiny jednako potvrdzujú, že povstávali mužovia neohrození a postavili sa proti starobylým predsudkom a dlhotrvajúcim zlým veciam, ako to robili mravokáři kazatelia na pr. v stredoveku.

Aj dejiny ľudstva svedčia o jestvovaní Boha.

Všetky národy súhlasia v tom, že Boh je, i keby sa ich predstava o Bohu rozlišovala. Tento súhlas nemožno ináč vysvetľovať, ako tým, čo je všetkým spoločné, to jest prirodzenosťou ľudskou, že totiž schopnosť pravdu túto poznať je človeku vrodená. Ako prejav ľudskej prirodzenosti tento súhlas nemôže byť ľžou. Boh teda je.

„Keby si prešiel okolo zeme, našiel by si mestá bez hradieb, bez umenia, bez škôl ... ale mestá bez chrámov, bez bohov, bez modlitieb ... ešte nikto nevidel.“ (Plutarch, † zač. 2. stol.)³¹ — „Niet národa natoľko surového, ktorý, hoci nevie akého boha má ctiť, nevedel by, že nejakého treba mať.“ (Cicero.)³² „Všetkým ľuďom je vrodené a vryté, že bohovia sú.“ (Cicero.)³³

Námietka 1.

Náboženstvo je vraj výmyslom kráľov a kňazov.

Vyvrátenie.

Keby to bola pravda, dve veci by zostaly záhadou:

a) Ako k tomu králi a kňazi prišli?

b) Prečo ľudstvo tak ochotne prijalo ich výmysel?

I nemožno to ináč vysvetliť, ako zas tým, že vedomie o jestvovaní Boha bolo v prirodzenosti nielen kráľov a kňazov, ale i celého ľudstva. Konečne dejiny učia, že náboženstvo bolo prv, ako boli kňazi a štáty.

Námietka 2.

Prvých bohov vytvoril vraj strach. Národy ešte v stave divom, vidiac blýskame a počujúc hrmenie, prišli vraj na myšlienku, že to robia vyššie bytosti, bohovia; ich uctievaním chcely vraj neblahé účinky živelných zjavov od seba odvrátiť; odtiaľto vznikly vraj i mená bohov, na pr. Jupiter tonans (hrmiaci).

---

³⁰ De leg. II. 4.

³¹ Adv. Colst. 31, 4.

³² De leg. I. 24.

³³ De nat. deor. II.

Vyvrátenie.

Ak bázeň pred živelnými zjavmi v prírode vytvorila bohov u ľudí, otázkou je, prečo sa tak nestalo i u zvierat, u ktorých sa strach pred nastávajúcou živelnou katastrofou omnoho silnejšie javí a ktoré jednako nemajú nijakého vedomia o Bohu?! ... Ba podľa pohanských bájí bohovia, menovite najvyšší, boli naklonení ľudstvu, stýkali sa s ním, učili ho orbe a remeslu. (Zlatý vek.)

Námietka 3.

Viera v Boha povstala vraj zosobňovaním prírodných síl. A to tak, že človek, vediaci o vlive prírodných síl, predstavoval si ich ako vyššie bytosti; a pretože sám je osobou, zosobňoval i prírodné sily. Odtiaľ je mnohobožstvo (polyteizmus).

Neskoršie človek vraj pozoroval, že sa všetko delí na dvoje: alebo ako dobré, alebo ako zlé, a tak povstalo náboženstvo o dvoch bohoch (dualizmus), boh dobra a boh zla. Napokon človek prišiel k poznaniu, že je len jedna najvyššie bytosť — jeden Boh (monoteizmus).

Vyvrátenie.

Dejiny svedčia práve o opaku, že najprv bola viera v jedného Boha a len po páde prvých ľudí následkom zatemnenia rozumu začína sa vytvárať mnohobožstvo (polyteizmus), to jest viera vo viac bohov, a klesá až na najnižší stupeň náboženského vedomia, na takzvaný fetišizmus (fetišo = čary).³⁴⁾

Že ľudia pripisovali prírodné zjavy pôsobeniu Božiemu, to predpokladá u nich akési predchádzajúce vedomie o Bohu. Len v tom poblúdili, že zjavy prírodné alebo ich príčiny, prírodné sily, zamenili za Boha samého, od ktorého tieto sily majú pôvod, a tak zašli do mnohobožstva. Zjavy prírodné sú, pravdaže, pôsobením Božím, ale nepriamym, sú pôsobením zákonov ním daných.³⁵⁾

Dodatok.

A) Že Boh je bytosť osobná, vysvitá i z toho, že má rozum a vôľu — o čom svedčí cieľuprimerane složený svet (svetový poriadok) a najmä človek. Lebo keď človek od neho dostal rozum a vôľu, musel ich sám pôvodca mať; isteže nemôže dávať, čoho by sám v svrchovanej miere nemal. A keď je človek osobou, i sám Stvoriteľ musel byť osobou, a to v smysle omnoho dokonalejšom ako človek.

B) Že Boh je bytosť jediná, to vychádza na javo neklamne nielen z Písma svätého a z učenia cirkvi, ale i zo svedectva rozumu.

a) Svedectvo Písma svätého: „Pán náš, náš Pán jeden je.“ (5. Mojž. 6, 4.) — „Jeden Pán, jedna viera, jeden krst, jeden Boh a Otec všetkých.“ (K Ef. 4, 5—6.)

b) Svedectvo cirkvi. Cirkev to učí vo všetkých vyznaniach viery, najmä v nicejsko-carihradskom kredo, ktoré sa menuje i omšovým: „Verím v jedného Boha.“ Podobne i na lateránskom 4. sneme (1215).

c) Svedectvo rozumu. Vysvitá to z dôkazov o cieľuprimeranosti vo viditeľnom svete, o svetovom poriadku, ktorý je jednotný a môže mať za pôvodcu len jednu bytosť najväčšmi múdru — jedného Tvorcu. Sami pohania, hoci ctili viac bohov, za hlavného uznávali preca len jedného z nich, taký bol u Grékov Zeus, u Rimanov Jupiter.

C) A keďže je jediným tvorcom všetkého, vyplýva z toho i jeho svrchovaná dokonalosť. Všetko dobré vo svete je zaiste len odleskom jeho dokonalosti, a nemá seberovného. „Nieto tebe podobného, Pane.“ (Jer. 10, 6.) „Jeden je dobrý Boh.“ (Mat.

³⁴ Dr. Al. Musil, Od stvorení do potopy, str. 46.

³⁵ Dr. Borový, Theologia fundamentalis, I., str. 44.

19, 17.) – Snem vatikánsky (zas. 3. kap. 1.) hovorí: „Svätá, katolícka, apoštolská cirkev verí a vyznáva, že jeden je pravý a živý Boh, Stvoriteľ a Pán neba i zeme, všemohúci, večný, nesmierny, nepochopiteľný; rozumom, vôľou a v každej dokonalosti nekonečný ... a nadovšetko, čo je mimo neho a pochopené byť môže, nevýslovne vznešený.“

7. Ateizmus a jeho pramene.

Ateizmus (neznabožstvo) je zapieranie Boha. Keď ateizmus zapiera Boha, sám sa vyvracia; dosvedčuje, že v človeku je už prvé vedomie o Bohu a že viera v Boha je požiadavkom samej prirodzenosti ľudskej. Ateizmus preto nemôže sa stať nikdy všeobecným vyznaním, ako sú rôzne náboženské vyznania viery. Keď zapiera Boha, ateizmus odníma najvyššiu sankciu základným zákonom ľudskej spoločnosti a „podkopáva piliere všeobecného blaha a verejného poriadku“. (Washington, † 1799.) „Praktický ateizmus je najväčším zo všetkých zločinov.“ (Voltaire, †1778.)³⁶⁾ Ateizmus nevyrástol z prirodzenosti ľudskej, je teda niečo neprirodzeného. Sväté Písmo to vyjadruje slovami: „Riekol blázon v srdci svojom: Nieto Boha.“ (Žalm 13.) Niet teda rodeného ateistu.

Pramene ateizmu sú:

1. Učenecká domýšľavosť, ktorá za pravdu uznáva len to, čo svojimi smyslami obsiahnuť môže, a všetko ostatné ako nepravdivé odmieta.

Ale pravá veda nevyklučuje vieru, to vidíme na prípadoch veľmi početných, že opravdiví učitelia boli i veľmi pobožnými vyznavačmi Boha.

Vo svojich „Mníšskych reholiach“ (Ordres religieux) hovorí slávny matematik a fyzik Cauchy († 1857): „Som kresťan, to znamená, že verím v božstvo Ježiša Krista s Tycho Brahem, Koperníkom, Descartesom, Newtonom, Fermatom, Leibnizom, Pascalom, Grimaldim, Eulerom, Guldínom, Boskovičom, Gerdilom a so všetkými astronómami, fyzikmi a geometrami dôb minulých. A s väčšou čiastkou z nich som katolíkom; a keby sa ma niekto opytoval na dôvod toho, rád mu odpoviem. Poznal by, že moje presvedčenie nie je plodom predsudkov pochodiacich od narodenia, ale výsledkom hlbokého skúmania...“³⁷⁾

2. Vedecká jednostrannosť, ktorá zabývajúc sa jedným odborom, otupuje vnímavosť pre obory iné, menovite pre obor náboženský. Tak na pr. prírodospytci sa často odvažujú i na veci náboženské, zabúdajúc, že náboženstvo nie je vecou prírodospytu, ale filozofie, a že spôsob skúmania v prírodospyte nijako sa nehodí do filozofie.

Ako keby anatom, ktorý pozná všetky složky tela do najmenších podrobností, chcel tým istým pitevným spôsobom hľadať dušu a zapierať ju, keby ju nenašiel.

3. Hriešny život. Viera v Boha vyžaduje i zachovávanie prikázaní Božích. Keď teda samopašník nechce zanechať život neporiadny a keď nechce seba samého odsudzovať, chce zapierať Boha. Boh mu stojí v ceste, odstraňuje ho teda zapieraním. „Zaiste každý, kto zle robí, nenávidí svetlo.“ (Ján 3, 20.) Pascal, francúzsky filozof († 1662), hovorí: „Keby s matematickou poučkou 2 x 2 sú 4 spojená bola mravná povinnosť, na stá vtipných hláv by sa pokúšalo, aby dokázaly, že 2 x 2 je 5 — aký je teda div, že mnohí broja proti viere v Boha, pretože s ňou stojí i klesá desatoro.“

„Nik nezapiera Boha, len ten, komu by bolo na prospech, aby Boha nebolo.“ (Sv. Augustín.)

³⁶⁾ Jak. Bottau, Viera katolícka dokázaná a obhájená slovy a dôvody nepřátel, str. 20.

³⁷⁾ J. A. Zahn, Věda a učenci katol., str. 33.

4. Ľudská márnivosť, ktorá sa nazdáva, že na seba skorej obráti pozornosť a ovinie svoju hlavu gloriolou učnosti, keď sa postaví proti všeobecnému prúdu a presvedčeniu. Ba často je to i strach pred výsmechom nevercov, aby človek nebol za menej vzdelaného pokladaný. Obyčajne zjavuje sa nevera v mladosti, ktorá sa dáva viesť viacej vášňou a ctižiadostou, ako vedeckým presvedčením; zriedka sa zjavuje v skúsenom staršom veku.

Platon hovoril: „Ešte nikto, kto v mladosti vyznával to šialenstvo, že niet Boha, nevytrval pri svojom tvrdení do vysokého veku.“³⁸⁾

Mnohí ateisti pri svojej smrti zriekli sa svojej nevery a zomreli kajúcne; niektorí zomierali v zúfalstve, volajúc po kňazovi, ako Voltaire alebo d'Alembert, Diderot.

8. Náboženstvo.

I. Duša ľudská ako duch, obdarovaný slobodnou vôľou a rozumom, poznáva, ako bolo dokázané, že je jeden Boh a že človek je od neho zcela odvislý. Tým uznáva, že človek má Boha, ako svrchovaného pána ctiť, čiže v neho veriť, jeho milovať a jemu slúžiť. Tomuto poznaniu a uctievaniu Boha hovoríme náboženstvo.

II. Náboženstvo je človeku nevyhnutne potrebné, lebo:

1. Je človeku vrodené. Každý mysliaci človek prichádza k vedomiu o Bohu. „Každému je vrodené a takmer vryté, že Boh je.“ (Cicero.)³⁹⁾

2. Je šťastím človeka. Poučuje človeka o jeho celi a dáva tým smysel jeho životu. „Náboženstvo mi zostane vždy najvyšším dobrom, nech mihotavé vlny času a ľudstva pohybujú mnou, ako chcú.“ (Schleiermacher, † 1834.)⁴⁰⁾

3. Je základom ľudskej spoločnosti. Bez náboženstva neobstojí ani štát, ani rodina, lebo náboženstvo posväcuje pomer v rodine i v štáte, totiž podriadených k predstaveným. Ono ukladá lásku, vernosť a poslušnosť a tie sú základom každej spoločnosti. „Lahšie možno vystavať mesto vo vzduchu, ako založiť štát bez Boha.“ (Plutarch.)⁴¹⁾

III. Súhrn právd o Bohu, ako ich poznávame už vlastným rozumom, a podľa toho zariadené uctievanie jeho menuje sa náboženstvom prirodzeným.

Také pravdy sú: že Boh je; že je nevyhnutné uctievať ho obeťami; že v človeku je vrodenný zákon mravnosti; že je spravodlivá odplata po tomto živote; že duša ľudská je nesmrteľná.⁴²⁾

„Niet národa natolko surového, ktorý by nejakého boha nectil.“ (Cicero.)⁴³⁾ — „U všetkých národov nachádzame obety, bohoslužbu.“ (Plutarch.) — „Medzi nami sedí svätý duch — svedomie.“ (Seneca.)⁴⁴⁾

IV. Náboženstvo je pravé alebo nepravé. Pravé, keď pravého Boha uctieva pravým spôsobom. Nepravé, keď nepravých bohov alebo pravého Boha nepravým spôsobom uctieva.

Námietka.

Bohu nemôže vraj záležať na ľudskom uctievaní, keď je sám v sebe nekonečne blažený.

---

³⁸⁾ Leg. X. 888.

³⁹⁾ De nat. deor. II.

⁴⁰⁾ O podst. reči, 14, 15.

⁴¹⁾ Adv. Col. 31,4.

⁴²⁾ Fr. Alb. Mar. Weisz, Apologie, I. 1, 2, str. 66.

⁴³⁾ De leg. I. 8.

⁴⁴⁾ Ep. 41, 2.

Vyvrátenie.

Boh, pravdaže, nepotrebuje k svojej blaženosti nášho uctievania, ale na druhej strane nemôže mu byť ľahostajný, či sa zachováva jeho zákon, či nie.

III. O NADPRIRODZENOM ZJAVENÍ BOŽOM.

9. Potreba zjavenia Božieho.

Náboženstvo prirodzené nevyhnutne potrebovalo zjavenia Božieho; a to už ohľadom na náboženské pravdy prirodzené, najmä ohľadom na náboženské pravdy nadprirodzené.

Zjavením Božím menujú sa tie pravdy, ktoré Boh skrze prorokov, a napokon skrze svojho Syna Ježiša Krista a jeho apoštolov nám zvestoval.

I. Ohľadom na pravdy prirodzené potrebné bolo zjavenie Božie, lebo:

1. Náboženstvo je nevyhnutne potrebné všetkým ľuďom. Ale náboženstva prirodzeného možno dosiahnuť len študovaním a usilovným skúmaním. A k tomu väčšina ľudí nemá ani času ani možnosti, ba mnohí ani potrebných schopností. A tí myslitelia, ktorí sa takémuto skúmaniu venujú, dosahujú ono poznanie až vo vysokom veku.

Takými to mysliteľmi boli v staroveku filozofi, ako sú najznamenitejší: Sokrates († 399 pr. Kr.), Platon († 347 pr. Kr.) a Aristoteles († 322 pr. Kr.).

2. Náboženstvo prirodzené nedáva istoty, pretože nevyklučuje pochybnosti o poznannej pravde. A podlieha bludu a omylu. „Mýliť sa je ľudské.“ Dôkazom toho sú rôzne náboženstvá pohanské a rôzne sebe odporujúce školy filozofické.

Sám Sokrates, ktorý hlásal jedného neviditeľného Boha, keď bol ako nepriateľ bohov odsúdený na smrť, umierajúc stred svojich žiakov hovoril: „Kriton, Aeskulapovi (pohanskému bohu) sme dlžní kohúta.“⁴⁵ — Cicero hovorí: „Niet nesmyslu, ktorého by nejaký filozof nehájil.“

3. Náboženstvu prirodzenému nedostáva sa najvyššieho schválenia („sankcie“), aby bolo každým uznané a prijaté. Ľud, ktorý je zaslepený náruživosťami, rád odmieta nepríjemné pravdy a obťažné povinnosti. Náboženstvo prirodzené teda potrebuje vyššieho schválenia a potvrdenia, ktoré by vylučovalo každý odpor a každú pochybnosť.

Platon hovorí: „Ťažko Stvoriteľa a Otca sveta najst, ale nemožno ho najdeného všetkým dostatočne známym urobiť.“

II. Ale zjavenie Božie potrebné je najmä ohľadom na pravdy nadprirodzené. Sme stvorení k cieľu nadprirodzenému; tento cieľ nadprirodzený povznáša prirodzený pomer človeka — tvora a teda sluhu — k Bohu ako k Stvoriteľovi a Pánu na pomer podstatne vyšší (nadprirodzený), t. j. na pomer rodinný, syna (dieťaťa) a dediča k Otcovi. Ale o tomto pomere nás len Boh mohol poučiť a zjaviť nám pravdy, ktoré rozumom svojím nikdy vystihnúť nemôžeme, pravdy o Bohu samom, i o prostriedkoch, ktoré vedú k dosiahnutiu nadprirodzeného cieľa.

„Potrebné je, aby svetlo božského zjavenia odhalilo človeku ani nie tak jeho pôvod ... ako skorej jeho život na druhom svete, ináč by tu bol človek len hádankou.“ (D'Alembert, † 1783.)⁴⁶

Námietka 1.

Racionalisti tvrdia, že je síce možné, aby Boh zjavoval, ale nie je možné, aby človek svojím rozumom poznal toto nadprirodzené zjavenie!

Vyvrátenie.

⁴⁵ Dr. J. Kachník, Dejiny filozofie, str. 32.

⁴⁶ Jak. Bottau, Víra katolícká... str. 64.

Keď je Boh všemohúci, môže svoje zjavenia spojiť s takými známkami (so zázrakmi), ktoré by rozum človeka presvedčovali o zjavení Božom.

Námietka 2.

Tieto pravdy nadprirodzené, obsahujúce tajomstvá rozumom nepochopiteľné, sú vraj zbytočné.

Vyvrátenie.

Tajomstvá tieto nie sú zbytočné, pretože sa v nich javí práve vznešenosť Božia; a viera v tieto tajomstvá je záslušnejšia, keďže tu spoliehame sa len na pravdomlivosť Božiu a nie spolu i na rozum. Ostatne, keď je človek povolaný raz uvidieť Boha a plne ho poznať, treba, aby už tu aspoň čiastočne poznal jeho tajomstvo.

10. Znamky zjavenia Božieho.

I. Boh zjavoval sa skrze patriarchov, prorokov a konečne skrze Syna svojho Ježiša Krista a jeho apoštolov. Na znamenie, že sú hlásateľmi zjavenia Božieho, konali zázraky a prorokovali.

1. Zázraky sú mimoriadne skutky vonkajšie, ktoré nemôžu byť vykonané nijakou prirodzenou silou, len všemohúcnosťou Božou.

Sú to úkazy v svete smyselnom a teda pre človeka poznateľné, ktoré sa staly mimo obyčajného poriadku prírody a len zo síl prírodných nedajú sa nijako vysvetliť, ale majú svoj pôvod v bezprostrednej činnosti Božej. Nimi sa prejavuje vláda Božia nad prírodou, nad jej zákonmi a úlohou ich je potvrdzovať zjavenia ako Božské.

Zázraky sú možné, lebo sa zakladajú na všemohúcnosti Božej.

Veta: zázraky sú nemožné, obsahuje i zapieranie všemohúcnosti Božej i jestvovania Boha.

Poriadok prírody zázrakmi sa nijako neruší a nemenia sa ani zákony prírodné:

a) Zázraky sú skutky len mimoriadne a nemôžu teda rušiť prírodný poriadok, ako sa výnimkou neruší pravidlo. Naopak, stará zásada hovorí: „Výnimka potvrdzuje pravidlo.“ b) Zákony prírodné sa nemenia zázrakmi; na pr. vzkriesením Lazarovým neprestal zákon o smrteľnosti tela, prechádzaním zavretými dverami neprestal zákon o nepriestupnosti telies atď. c) V prírode vidíme, že nižšie sily a zákony ustupujú vyšším; na pr. rastlina prekonáva zákon príťažlivosti tým, že rastie nahor, človek prekonáva zákon pudu. Prírodné zákony platia pre tvory a ich činnosť, ale neplatia pre Tvorcu a jeho činnosť.⁴⁷⁾

Námietka 1.

Zázraky vraj odporujú múdrosti Božej; Boh vraj nimi opravuje plán svojho tvorenia. (Spinoza, † 1677; Strausz, † 1874.)

Vyvrátenie.

Boh pojal zázraky do svojho plánu od večnosti; neopravuje teda svoj plán, ale ho dopĺňa.⁴⁸⁾

Námietka 2.

Zázraky vraj nemožno rozoznať od skutkov prirodzených, keďže nepoznáme všetky zákony prírody. Ved' mnohé, čo sa zdalo našim predkom neobyčajným, nadprirodzeným, vykladá vraj teraz veda spôsobom prirodzeným, t. j. vlivom síl prírodných.

Vyvrátenie.

Pre rozoznanie zázrakov nepotrebujeme poznať všetky prírodné zákony; na pr. v prípade vzkriesenia Lazara, uzdravenia slepého od narodenia. Nemusím byť lekárom, aby som mohol posúdiť, či možno prirodzeným spôsobom uzdraviť človeka 38 rokov chorého prostým slovom, či nie.

⁴⁷ Dr. Borový, Theol. fundam. I., str. 130.

⁴⁸ Sv. Tomáš Akv., Contra gentiles.

Pravda je, že dnes mnohé veci sa dejú použitím výskumov a odkrytím prírodných síl, čo by sa prv bolo pokladalo za neobyčajné a zázračné, na pr. vzduchoplavba. Jednako zázrakom zostáva prenesenie Habakuka z Jeruzalema do Babylona ku l'vej jame. Akiste je rozdiel medzi dosiahnutím istého účinku s pomocou síl prírodných a dosiahnutím tohože účinku bez všetkej pomoci síl prírodných.

A hoci nemožno určiť presnú hranicu pre sily človeka, jednako možno celkom určite ustanoviť medze, kam nedosahujú.

2. Proroctvá sú určité predpovede o takých budúcich veciach, ktoré nemôže nikto vedieť, len sám vševediaci Boh. Takýmito vecami sú najmä slobodné činy človeka.

Od zázrakov (v užšom smysle slova) líšia sa proroctvá tým, že zázraky sú skutky všemohúceho Boha, proroctvá sú skutky vševediaceho Boha.

Mnohé veci možno akiste i ľudským rozumom predvídať a mnohé i vypočítať, ako na pr. zatmenie slnca, úkaz niektorej hviezdy a pod.; teda nie sú proroctvami.

Ale sú veci, ktoré nemožno nijako predvídať, ani hviezdárskymi výpočtami vopred určiť. Tak na pr. keď Šimon Peter tvrdí Pánu Ježišovi: „Som hotový s tebou i do žalára i na smrť ísť.“ (Luk. 22, 33.) — Kristus mu odpovedal: „Veru povedám ti, že ty dnes tejto noci, prv než kohút dvakrát sa ohlási, trikrát ma zapreš.“ (Mar. 14, 30.), a keď sa toto proroctvo doslovne vyplní, vieme, že je to skutok vševediaceho Boha a nie bystrozrakosti rozumovej. Keď Balaam prorokuje: „Vzíde hviezda z Jakuba a povstane berla Izraela.“ (4. Mojž. 24, 17.), to je akiste niečo iného, ako prostý hviezdársky výpočet.

II. Zázraky a proroctvá sú známkami zjavenia Božieho. Kto ich činí, dovoľáva sa svedectva Božieho, že v mene Božom hovorí a že jeho slovo je pravé.

Boh nemôže svojimi svedectvami podporovať lož; a to by robil, keby i podvodníkovi dal dar zázrakov.

Preto zázraky byly vždy pokladané za svedectvá poslania Božieho: „Aký znak nám ukážeš, že tieto veci činíš?“ (Ján 2, 18.), pýtali sa židia Ježiša v chráme, keď vyháňal predavačov z chrámu. — Vdova zo Sarepty svedčila o Eliášovi, keď vzkriesil jej dieťa: „Teraz po tomto som poznala, že si ty muž Boží a že slovo Pánovo v tvojich ústach jest pravda.“ (3. Král'. 17, 24.)

11. Historická pravdivosť zjavenia Božieho.

Zjavenie Božie rozoznávame predkresťanské a kresťanské.

Predkresťanské zjavenie Božie siaha od Adama po narodenie Kristovo a stalo sa hlavne skrze Mojžiša a prorokov. Kresťanské zjavenie Božie je to, ktoré sa stalo skrze Krista a jeho apoštolov.

Obidve sú zaznamenané v Písme svätom, a to v knihách Starého zákona a Nového zákona.

1. Písmo sv. Starého zákona obsahuje knihy dejepisné, náučné a prorocké.

Kníh dejepisných je 21, a to: 5 kníh Mojžišových (Pentateuch), kniha Jozue, kniha sudcov, kniha Rut, 4 knihy kráľovské, 2 knihy Kroniky, kniha Tobiašova, Esdrášova, Nehemiášova, kniha Judit, kniha Ester, 2 knihy Makabejcov.

Kníh náučných je 7, a to: Kniha Job, kniha Žalmov, kniha Prísloví, kniha Kazatel', Pieseň piesní, kniha Múdrosti a kniha Sirachova.

Kníh prorockých je 17, a to: Knihy veľkých prorokov: Izaiáša, Jeremiáša s Baruchom, Ezechiela a Daniela; knihy malých prorokov, ktorí sú: Ozeáš, Joelš Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeus, Zachariáš, a Malachiáš.

Prvé sobranie týchto kníh stalo sa za Esdráša a menuje sa kánonom; sú to knihy napísané v reči hebrejskej a menujú sa protokanonickými. Knihy, ktoré byly neskoršie

privtelené, sú písané grécky, alebo aspoň v gréckej reči sa dochovaly, a menujú sa deuterokanonickými.

2. Písmo sv. Nového zákona tiež obsahuje knihy dejepisné, náučné a prorocké.

Kníh dejepisných je 5, a to 4 evangeliá: sv. Matúša, sv. Marka, sv. Lukáša a sv. Jána a skutky apoštolské sv. Lukáša.

Kníh náučných alebo epištol je 21, a to: 14 sv. Pavla a 7 katolíckych (obecných): sv. Jakuba (1), sv. Petra (2), sv. Jána (3) a sv. Júdu (1).

Knihy prorocké je jedna, a to: Zjavenia sv. Jána (Apokalypsis).

Knihy Nového zákona boli napísané grécky, okrem evanjelia sv. Matúša, ktoré bolo napísané hebrejsky.

3. Hlavné preklady Písma sv. sú: Septuaginta a Vulgata. Septuaginta je grécky preklad Starého zákona. Vulgata je latinský preklad celého svätého Písma.

Septuaginta sa menuje tak podľa sedemdesiatich židovských učencov, od ktorých vraj preklad pochádza.⁴⁹) Vulgata, čiže „všeobecne prijatý preklad“ pochádza od sv. Jeronýma († 420).

4. Tieto knihy môžu dosvedčiť historickú pravosť zjavenia Božieho, len keď sú

- a) pravé (autentické),
- b) neporušené a
- c) hodnovernými mužmi napísané.

12. Hodnovernosť kníh Písma sv. Starého zákona.

Keď hovoríme o zjavení predkresťanskom, máme na mysli najmä knihy Mojžišove (Pentateuch); potom, pravda, i o ostatné knihy Starého zákona.

1. Knihy Starého zákona sú pravé, lebo prináležia dobe, do ktorej sa kladú, a spisovateľom, ktorým sa pripisujú.

a) Knihy Mojžišove náležia dobe, ktorej sa pripisujú, a to druhému tisícročiu pred Kristom. Na nich je založené židovstvo a ono siaha do druhého tisícročia pr. Kr. Spisovateľ sa na konci udáva, a to v takej súvislosti, že každé neskoršie pripísanie je vylúčené.

Reťaz stálej tradície o Pentateuchu vedie až k dobám Mojžišovým a menuje ho pôvodcom, spisovateľom tohoto zákona.⁵⁰) Keď po zániku izraelského kráľovstva (721 pr. Kr.) uvedení asýrski osadníci smiešali sa v bývalom kráľovstve s pozostalými Izraelitmi, utvorili národ nazvaný „Samaritáni“ a pritom i náboženskú spoločnosť, v ktorej Pentateuch Mojžišov bol svätou knihou a jediným zákonom.⁵¹) Ani pohanskí spisovatelia, ktorí sa snažili zľahčiť posvätné knihy Židov, na Pentateuch sa neosmelili.

b) Aj ostatné knihy náležia dobe, do ktorej sa kladú, a spisovateľom, ktorým sa pripisujú. Tvoria jeden súvislý celok; neskoršie poukazujú na predchádzajúce.

Židia ich vždy pokladali za Písmo sväté a preto ich do jeho zbierky zadelovali. Museli byť presvedčení o ich pravosti tým viac, keďže v nich je mnoho žalôb na samých židov; na ich vzbúry, modloslužby, nestálosť, nevernosť a pod.

2. Knihy Starého zákona sú neporušené.

a) Porušenie Pentateuchu bolo nemožné, pretože prvopis bol uložený vedľa archy úmluvy a musel sa v každý sobotný rok o slávnosti stánkov všetkému ľudu čítať. Na ňom bol založený celý náboženský i občiansky život židov.

b) Tak i ostatné knihy Starého zákona boli pod dozorom všetkého ľudu.

⁴⁹ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák., str. 70.

⁵⁰ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák., str. 163.

⁵¹ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák., str. 65.

Jozef Flavius píše o nich: „Hoci ubehlo toľko času, nikto sa až doteraz neodvážil ani niečo pridať, ani vynechať, ani preinačiť; lebo je všetkým židom vrodené, aby tie knihy mali za sväté, pri nich sotrali a za ne s radosťou i zomreli.“

Židia mali takú úctu k Písmu svätému, že sčítali verše, slová, ba i písmená. I rozmnožovaním odpisov stávalo sa čím ďalej tým nemožnejším nejaké porušenie, najmä keď sa i nad odpismi tak bdelo, že odpis, majúci i len dve chyby na strane, musel byť zničený.⁵²⁾

3. Spisovatelia sú hodnoverní.

a) Pretože píšu o veciach, ktoré na vlastné oči videli alebo na vlastné uši počuli. Knihy svoje odovzdávajú ľudu, ktorému sa majú čítať; smeli teda len pravdu písať.

Mojžiš v svojej prvej knihe opisuje i také udalosti, ktorých nebol očitým svedkom, ale ktoré mohol poznať z tradície, pretože pri dlhom veku patriarchov ľahko sa udržaly po Mojžiša. Tak mohlo byť medzičlenov od Mojžiša späť až po Adama len asi päť: Adam žil ešte za Lamecha, Lamech žil ešte za Sema, Sem ešte za Izáka, Izák za Leviho, Levi, predok Mojžišov, žil ešte v Egypte s Jakubom; teda dedo alebo pradedo Mojžišov, od ktorého Mojžiš zprávy prijal, mohol tie udalosti počuť od Leviho.⁵³⁾

b) Najnovšie archeologické výskumy potvrdzujú pravdivosť udalostí opísaných v Písme sv., menovite vykopávky v Asyrsku a Babylonsku a v Egypte povstávajú teraz ako z hrobov svojich, aby podivuhodne dosvedčovali pravdivosť spisovateľov kníh Starého zákona.

Námietka 1.

Mojžišovo opisovanie stvorenia sveta za šesť dní odporuje vraj vede.

Vyvrátenie.

Mojžišovo opisovanie nechce byť vedecké; má za úlohu zjaviť, že Boh stvoril svet z ničoho. Ostatne terajší stav vedy nie je ukončený a nemôže sa teda hovoriť, že to vede odporuje, keďže novými poznatkami býva často starší poznatok vyvrátený alebo opravený; veda už často vyvrátila sama seba a svoje tvrdenia opravila.

Námietka proti jednote ľudského pokolenia, prv tak často omieľaná, teraz úplne zamíkla. Rozdiel ľudských plemien nie je taký veľký, aby vylučoval pôvod od jedných prarodičov. Rastliny alebo zvieratá jedného druhu, žijúce pod rôznymi podnebiami a v rôznych životných okolnostiach, javia časom väčší rozdiel medzi sebou, ako sa javí medzi plemenami ľudskými. Ba teraz i veda svedčí, že ľudstvo pochádza od jedných prarodičov (na pr. filológia, ktorá poukazuje na jednu prvotnú reč; anatomia a fyziológia).

Námietka 2.

Dlhý vek u ľudí pred potopou je vraj nemožný ohľadom na náš vek.

Vyvrátenie.

Dlhý vek u ľudí pred potopou je celkom vysvetliteľný telesnou neporušenosťou, i prirodzenými podmienkami vtedajšej prírody — keď už nechceme nadprirodzeného pôsobenia Božieho dopustiť. Ved' i dnes dosahujú ľudia vysokého veku, až 150 i viacej rokov. — Aj u pohanov nachádzajú sa povesti o dlhom veku a mohutnejšom složení u prvých ľudí.

Námietka 3.

Veda vraj vyvracia rozprávanie o všeobecnej potope.

Vyvrátenie.

Naopak, opravdové vedecké skúmanie svedčí o potope. Všeobecnosť jej môže byť vysvetľovaná z dvoch stránok, ohľadom na ľudí, alebo ohľadom na zem. Písmo sv. hovorí o všeobecnej potope ohľadom na ľudí.

I pohanské povesti svedčia o potopovej tradícii, na príklad u Grékov, Indov, Babyľoňanov a iných. V týchto povestiach hovorí sa i o počte 8 zachránených, o korábe, o vypustených vtákoch atď.

⁵² Dr. Theodor Dreher, Kleine kathol. Apologetik, str. 20.

⁵³ Dr. J. B. Holzammer, Handbuch zur bibl. Gesch. I., str. 8.

Poznámka. Najnovšie začal sa boj proti zpráve Mojžišovej pod heslom „Biblia a Babel“ (Bibel und Babel — Delitzsch). Na základe niektorých písomných klinových objavov niektorí učitelia vyhlásili, ako by Mojžiš bol zostavil svoje zprávy podľa báj babylonských. Poukazujú na podobnosť na pr. zprávy o stvorení, potope, na zákonník kráľa Hammurabiho atď. Rozdiel medzi rozprávaním babylonským a zpravou Mojžišovou je ten, že táto je presne historická na prvý pohľad, kým tamto je bájoslovné, miestu a duchu národa prispôbené.⁵⁴⁾

Podobnosť zprávy Mojžišovej (ako o potope) s rozprávaním babylonským je pochopiteľná a dá sa vysvetliť tým, že zprávy takéto udržovali sa tradíciou; ba táto podobnosť svedčí práve pre vierohodnosť zprávy Mojžišovej. Zákonník Hammurabiho podobá sa vraj desatoru; i keby to bolo pravda, že podobnosť by bola veľiká, nebol by div, veď desatoro je výkladom prirodzeného zákona, ktorý je vpísaný do srdca všetkých ľudí.⁵⁵⁾ Ale zákon Mojžišov ani vôbec nezávisí od zákonníka babylonského; vysvitá to z podstatných rozdielov, ktoré sú medzi nimi: desatoro sa javí ako zákon mravný, kým zákony Hammurabiho nedbajú na stránku mravnosti — sú to predpisy bezpečnostné, trestné a obradné.⁵⁶⁾

13. Hodnovernosť kníh Písma sv. Nového zákona.

Pravosť a neporušenosť kníh Nového zákona je nad všetku pochybnosť zistená.

1. Knihy Písma sv. Nového zákona sú pravé, lebo prináležia dobe, do ktorej sa kladú, a spisovateľom, ktorým sa pripisujú.

a) Knihy Nového zákona prináležia do 1. storočia po Kristu, lebo opisujú správne pomery vtedajšieho života, menovite v Palestíne, a užíva sa v nich reč helenistická, t. j. grécka s mnohými hebrejskými výrazmi, ako to bolo vtedy obyčajou u židov.

Jediné evanjelium sv. Matúša je písané hebrejsky, aramejským nárečím, ktorým Kristus hovorieval.

b) Prináležia skutočne spisovateľom, ktorým sa pripisujú a z ktorých boli všetci apoštoli, okrem sv. Marka a sv. Lukáša. Svedčí o tom prostá reč, bez ozdobných okrás a rečníckych obrátov.

Jedine listy sv. Pavla sa odlišujú, čím sa ich pravosť ešte viacej zvyšuje: keďže sv. Pavel jediný mal vyššie vzdelanie.

Aj rôzne podhodené (apokryfické) evanjeliá, na pr. evanjelium sv. Petra, Jakuba, a ich zamietnutie ako falošných svedčí najlepšie o tom, ako cirkev pri knihách Písma sv. bola veľmi obozretná a len kde sa dokázaly jasné svedectvá o pravosti, boly do zbierky sv. Písma prijaté.

Svedectvá sv. spisovateľov potvrdzujú naše štyri evanjeliá ako pravé. Tak sv. Irenej († 202) hovorí, že štyri sv. evanjeliá pochádzajú od sv. Matúša, sv. Marka, sv. Lukáša a sv. Jána. — Sv. Rehor Veľký († 604) prirovnáva štyri snemy k štyrom evanjeliám: „Ako svätého evanjelia štyri knihy, tak 4 snemy prijímam a ctím, to vyznávam.“ (1.1. ep. 25.)

2. Knihy Písma sv. Nového zákona sú neporušené.

a) Nemohly byť porušené, pretože boly v shromaždeniach čítavané a ich obsah bol známy všetkým veriacim.

Mnohí vedeli Písmo sv. Nového zákona celkom nazpamäť, ako na pr. slepý Didymus, predstavený školy katechetickej v Alexandrii († 394).

Sv. Polykarp († 167) zanechal po sebe list k Filipským, ktorý je zostavený zo samých výrokov Nového zákona.

b) Cirkev svätá bdela nad neporušenosťou Písma sv. a každý pokus hneď v počiatkoch zmarila.

Vatikánsky rukopis zo 4. storočia je úplne taký, ako iný rukopis, ktorý bol najdený (1859) na hore Sinai.

⁵⁴⁾ Dr. Al. Musil, Od stvoření do potopy, str. 53.

⁵⁵⁾ Fr. Stejskal, Časopis katol. duchov. 1904.

⁵⁶⁾ Dr. Jar. Sedláček, Úvod do St. zák., str. 194.

Cirkev vydanie Písom sv. pohanom trestala vylúčením z cirkvi a kresťania radšej umierali, ako by ich boli pohanom vydali.

3. Spisovatelia sú hodnoverní, lebo:

a) Mohli pravdu vedieť; boli zaiste očitými svedkami toho, o čom píšu. Sv. Ján píše v svojom evanjeliu: „A ten, ktorý to videl, vydáva svedectvo a jeho svedectvo je pravdivé; a on vie, že hovorí pravdu, aby ste i vy verili.“ (19, 35.)

Sv. Marek a Lukáš písali pod dozorom sv. apoštolov (Petra a Pavla), ktorých učeníkmi boli. Tak doznáva sv. Lukáš úmysel: „Sostaviť rozpravu o veciach, ktoré sa uprostred nás naplnily, ako nám ich podali tí, ktorí boli od začiatku očitými svedkami a služebními slova.“ (1, 1-2.)

Sami sa priznávajú, že ľahkovernými neboli; na pr. Tomáš, Kleofáš a i.

b) Chceli pravdu povedať, lebo nezatajujú ani vlastných chýb a pokleskov. A nemohli očakávať za túto pravdu ani zisku ani pozemskej slávy, ale len prenasledovanie a smrť.

Židom učenie tu obsiahnuté bolo akiste „pohoršením“ a pohanom „bláznovstvom“. (1. ku Kor. 1, 23.)

Apoštoli boli sami presvedčení o tom, čo píšu. Tak píše sv. Pavel: „Ale keby sme hneď my, alebo anjel z neba kázal vám proti tomu, čo sme vám kázali, buď prekliaty.“ (Ku Gal. 1, 8.)

c) Museli pravdu písať, lebo písali veci, ktoré boly všeobecne v živej pamäti a nepriateľom protivné a nepríjemné, ich podvod by boli odkryli.

Sv. Pavel hovorí pred Festom: „Kráľ vie o tých veciach akiste ... lebo sa z tohoto pokútne nič nedialo.“ (Sk. ap. 26, 26.)

O udalostiach sv. evanjelií zmieňujú sa i spisovatelia židovskí i pohanskí. Tak o Pánu Ježišovi a jeho umučení píše Jozef Flavius († asi 95) a jeho zpráva sa úplne shoduje s evanjeliom. Pohan Chalcidius hovorí o hviezde, ktorá sa ukázala mudrcom na východe; Makrobius († zač. 5. st.) o vraždení betlehenských nemlúvniat; Tacitus († asi 120) zmieňuje sa o kresťanoch, potvrdzuje umučenie Pána za Pontia Piláta.

Najlepším dôkazom o hodnovernosti Písma sv. Nového zákona je doba mučeníkov (aera martyrum), keď tisíce ich za učenie v ňom obsiahnuté s radosťou podstupovalo smrť po najhroznejších mukách.

Námietka 1.

V sv. evanjeliách sú vraj nesrovnalosti a odpory na pr. v rodokmene Pána.

Vyvrátenie.

Tieto nesrovnalosti sú práve dôkazom hodnovernosti; lebo 1. svedčia, že spisovatelia písali nevediac jeden o druhom. Keby nebolo neshôd, bolo by to potom svedectvom, že druh od druhu odpisovali; 2. tieto rozpory sú len zdanlivé a dávno už vykladačmi sv. Písma objasnené a vyrátené; tak práve na pr. v rodokmeni Pána.

Námietka 2.

V svätých evanjeliách je vraj mnoho nepravdepodobného a zázračného.

Vyvrátenie.

Nepravdepodobné veci nachádzajú tam len tí, ktorí každé nadprirodzené zjavenie odmietajú. A zázraky sú práve dôkazom, že čo je tam napísané, je zjavenie nadprirodzené.

14. Prehľad zjavenia Božieho.

A) Zjavenia všeobecné.

Zjavenie Božie začína sa hneď s prvým človekom; lebo Boh stvoril od začiatku človeka k cieľu nadprirodzenému. Preto mu bolo treba od začiatku náboženstva nadprirodzeného a nadprirodzeného zjavenia Božieho. Toto prvotné zjavenie Božie stávalo sa celému ľudstvu a v rôznych dobách rôzne sa javilo.

1. Prazjavenie je zjavenie, ktoré sa stalo prarodičom v raji. Boh s nimi zachádzal ako otec s dieťkami, dával sa im poznať ako otec svojim deťom.

Zjavil sa im ako Pán prírody, lebo predviedol Adamovi všetky zvieratá a podriadil mu ich: „Panuj nad nimi!“ (1. Mojž. 1, 28.)

Zjavil sa im ako svrchovaný zákonodarca, ktorý okrem zákona mravného do srdca vpísaného dal im i zvláštne prikázanie, aby nejedli zo stromu zakázaného. (1. Mojž. 2, 17.)

Zjavil sa im ako večný odplatiťel', keď pridal i hrozbu: „v ktorýkoľvek deň by si jedol z neho, smrťou umreš.“ (Tamže.)

Smrťou rozumie sa tu nielen smrť telesná, ale i duševná, a to je strata posväcujúcej milosti a večnej blaženosti.

Nadprirodzený stav a nadprirodzený cieľ teda bol známy človeku. Z toho vidno, že prví rodičia mali dokonalú znalosť náboženstva, ktorá mala prechádzať na potomkov.

Ale prvotným hriechom sami sebe zamedzili cestu k svojmu nad prirodzenému cieľu. Zato Boh ich nezavrhol, ale im sľúbil spásu skrze Vykupiteľa, keď hovoril hadovi: „Nepriateľstvo položím medzi tebou a ženou, a medzi tvojím semenom a jej semenom; ona pošliape hlavu tvoju a ty budeš číhať po jej päte.“ (Mojž. 3, 15.)

2. Po vyhnaní z raja zjavenie Božie obmedzuje sa najmä na to, aby ľudstvo pred zlým vystríhalo a k dobrému povzbudzovalo.

Tak sa ukázalo pri obeti Kaina a Abela: na obeť Abelovú sľadil Boh so zaľúbením, ale nie na obeť Kainovu (1. Mojž. 4, 4–5.); pri potope, ktorá mala ľudstvu hlboko vštepiť vieru v spravodlivosť Božiu. (1. Mojž. 7.)

Ale Boh učinil i smluvu s človekom a na jej znamenie postavil na oblohe — dúhu. (1. Mojž. 9, 9–17.)

Opäť ustanovil človeka pánom tvorstva na zemi a dal mu zvláštne prikázanie nejesť mäsa s krvou alebo uduseného. (1. Mojž. 9, 1–4.)

Prisľúbil i Vykupiteľa znovu, keď skrze Noeho žehná Sema: „Požehnaný buď Pán, Boh Semov, Chanaan nech bude sluhom jeho. Nech Boh rozšíri Jafeta a nech bydlí v stánkoch Semových a nech je Chanaan sluhom jeho.“ (1. Mojž. 9, 26–27.)

„Boh Sémov“ to môže mať len ten smysel, že Vykupiteľ, Boh a človek, ako človek bude prináležať potomkom Semovým a nie potomkom ostatných bratov. A Jafet bude bývať „v jeho stánkoch“ môže znamenať len to, že príde do cirkvi Vykupiteľovej.

Konečne Boh pokoril ešte pýchu ľudstva pri stavbe babylonskej veže tým, že zmiatol ich jazyk a rozptýlil ich do všetkých končín sveta. (1. Mojž. 11, 9.)

3. Ale ľudstvo i pritom klesalo vo viere a mravoch. Upadlo do modloslužby (pohania) a dopúšťalo sa všelijakých samopašnosti. Boh ich ponechal samým sebe, aby poznali, že bez Boha možno len zahynúť. Jednako ich neopustil celkom; mali akiste mravný zákon vpísaný do srdca, aby tí, ktorí sú dobrej vôle, mohli konať svoje spasenie: „Keď pohania, ktorí nemajú zákona, robia to, čo zákon káže, ... ukazujú, že dielo zákona majú napísané v srdciach svojich.“ (K Rim. 2, 14–15.) Hovoril k nim skrze prírodu a jej dary: „nenechal seba bez osvedčenia, nakoľko dobre činil z neba, dával dažde a časy úrodné, naplňoval pokrmom a potešením naše srdcia.“ (Sk. ap. 14, 16.)

Mnoho z prazjavenia Božieho udržovalo sa aj v ich bájach; ba i prorokov (ako Jonáša) im Boh posielal.

Na pr. báje o zlatom veku, báje o Deukalionovi a Pyrrhu,⁵⁷⁾ o obcovaní bohov s ľuďmi, o Prometeovi⁵⁸⁾ a i.

⁵⁷⁾ Ovidius, Metam. I. v. 240 nn.

⁵⁸⁾ Hesiodus, Theog. 512 nn.

Veľmi mnoho vlival i preklad Písma svätého do jazyka gréckeho – všeobecne užívaného u pohanov v ríši rímskej (asi 300 pr. Kr.).

B) Zjavenia patriarchálne a mojžišovské.

Boh nechal ostatné národy ísť vlastnými cestami, a zvolil si jeden národ, aby sa v ňom udržovala viera v jedného Boha a nádej v budúceho Mesiáša, aby z neho mohol vyjsť Vykupiteľ.

1. Za praotca tohoto národa semitského (Sem) vyvolil Boh Abrahama, muža pevnej a živej viery, silnej nádeje a vrúcej lásky k Bohu.

Uviedol ho do zeme kanaanskej; tá mala byť vlasťou jeho potomkov a spolu kolískou Vykupiteľovou: „Tvojmu semenu dám túto zem.“ (1. Mojž. 12, 7.)

Jemu slúbil: „A učiním z teba národ veľký a požehnám ťa, a zvelebím tvoje meno a budeš požehnaným ... a v tebe požehnané budú všetky pokolenia zeme.“ (1. Mojž. 12, 2–3.)

„V tebe“ to jest v potomku tvojom – Vykupiteľovi, ktorý sníme hriech dedičný s ľudstva. A potvrdil sľub svoj i prisahou na hore Moria, pri obetovaní Izákovom.

Konečne s ním uzavrel smluvu: „A ustanovujem svoju smluvu medzi mnou a tebou a medzi tvojím semenom po tebe ... smluvu večnú, že budem Bohom tvojím i tvojho semena po tebe.“ (1. Mojž. 17, 7.)

2. Táto smluva prešla na Izáka, ktorý sa podobal svojmu otcovi a stal sa i predobrazom Vykupiteľovým (obetou na hore Moria). „A v tvojom semene požehnané budú všetky národy zeme.“ (1. Mojž. 26, 4.)

Potom prešla na Jakuba, ktorému Boh riekol: „Zem, na ktorej spíš, dám tebe a tvojmu semenu ... a požehnané budú v tebe a v tvojom semene všetky pokolenia zeme.“ (1. Mojž. 28, 13–14.)

Jakub z vôle Božej presťahoval sa neskoršie do Egypta, kam ho bol jeho syn Jozef predišiel. Tam v kraji Gessen rozmohli sa jeho potomci v národ veľký.

Utláčanie, ktoré ich nakoniec stihlo, malo v nich prebudiť túžbu po vlasti, zhnúsiť im pohanskú modloslužbu a obrátiť ich tým vrúcejšie k Bohu živému.

S Jakuba prešla smluva na Judu; lebo v Božom mene tak hovoril umierajúci Jakub: „Judo ... ruka tvoja bude na šiji nepriateľov tvojich, tebe sa budú klaňať synovia otca tvojho ... Nebude odňatá berla od Judu a s jeho bedier, pokiaľ nepríde Ten, ktorý má byť poslaný a on bude očakávanie národov.“ (1. Mojž. 49, 8–10.)

3. Po odchode z Egypta Boh uzavrel smluvu s celým národom skrze Mojžiša na hore Sinai. „Povedz ľudu izraelskému: Jestliže teda poslúchať budete môj hlas a zachovávať moju smluvu, budete mi za zvláštny (ľud) medzi všetkými ľuďmi ... za kráľovstvo kňazské a národ svätý.“ (2. Mojž. 19, 6–5.) Ľud slúbil.

Boh im dal trojaký zákon, ktorým sa mal národ, ako vyvolený národ Boží, spravovať; bol to:

a) Zákon mravný, t. j. desatoro prikázaní na dvoch doskách kamenných. Dal ho na dvoch tabuliach kamenných, aby boly obrazom zákona Nového, dvoch prikázaní lásky, ktoré Kristus za svoje vyhlásil.

Dal ho pri hrmení a blýskaní, aby ukázal, ako bude prísne trestať jeho priestupníkov. Tým sa liší zákon Starý od Nového, že pohnútkou starého bola bázeň, nového láska, ktorú Duch svätý rozlieva v našich srdciach.

b) Zákon obradný, ktorý sa sťahoval na uctievanie Boha. Týkal sa posvätných úkonov (obetí), miest a náradia bohoslužebného, posvätných dní a bohoslužebných osôb.

Cieľom zákona obradného bolo nielen uctievať Boha a udržovať vieru, ale i nádej v budúceho Mesiáša udržovať; preto predpisy zákona obradného majú obrazný ráz.

Obety boli krvavé a nekrvavé a boli obrazom obety na kríži a obety omše svätej; obrezanie bolo obrazom krstu svätého; obetná hostina na ktorej sa zúčastnili obetujúci, bola obrazom svätého prijímania; obeta smierenia bola obrazom svätého pokánia.

Zdržovanie sa mäsa nečistých zvierat pripomínalo im čistotu srdca, čím sa majú lišiť od pohanov.

Bohoslužebné miesta a náradie: svätostánok a neskoršie jediný chrám im mal pripomínať, že Boh je len jeden a mal ich chrániť od modlárstva; zároveň svojím zariadením bol obrazom kresťanského chrámu. Svätyňa svätých — presbytár, svätyňa — loď veriacich; archa úmluvy — tabernakulum, nádoba s mannou — ciborium, siedmiramenný svietnik — sedem sviatostí tu udeľovaných, umyvač — krstiteľnica atď.

Posvätné dni, na pr. sobota, bola obrazom kresťanskej nedele; veľká noc — našej Veľkej noci, letnice — svätodušných sviatkov, slávnosť stánkov — Božieho tela a spolu Vianoc, pretože Spasiteľovým narodením sa začalo jeho prebývanie medzi nami na púšti života a ustanovením najsvätejšej sviatosti oltárnej pokračuje toto prebývanie až do skonania sveta; deň smierenia — Veľký piatok; jubilejný rok — kresťanské milostivé leto.

Bohoslužebné osoby boli: veľkňaz (Aron), kňazi (synovia Aronovi) a leviti (pokolenie Leviho). Toto rozdelenie je obrazom rozdelenia v Novom zákone: pápež a biskupi, kňazi, diakoni.

Už z toho, že ráz tohoto zákona bol obrazný, možno poznať, že nemal večne trvať, ale mal sa svojím vyplnením skončiť.

c) Zákon občiansky, ktorý upravil poriadok medzi členmi rodiny, medzi vrchnosťou a poddanými, medzi poddanými vospolok a medzi národom izraelským a cudzími národmi.

I tento zákon bol len dočasný a bol primeraný len povahe a potrebe národa izraelského.

Jedine mravný zákon (desatoro) nemohol prestať v Novom zákone, pretože je len vysvetlením prirodzeného zákona vpísaného do nášho svedomia: „Nemyslíte si, že som prišiel rušiť zákon alebo prorokov: neprišiel som rušiť, ale naplniť,“ hovoril Ježiš. (Mat. 5, 17.)

Takto mohla viera v jedného Boha a nádej v sľúbeného Vykupiteľa v tomto národe byť zachovaná stred pohanského sveta.

C) Zjavenia prorocké.

I. Keď Boh uviedol izraelský národ do zeme Kanaánskej, spravoval ho skrze najvyšších kňazov — súc sám jeho kráľom.

1. Pokiaľ sa Boha verne držali, Boh ich chránil a žehnal, ale kedykoľvek sa odvrátili, vydával ich v ruky nepriateľov. Až keď sa kajúcne zas obracali, dával im hrdinov — sudcov, ktorí ich z moci nepriateľov vyslobodzovali a v dobe mieru vyučovali.

2. Neskoršie na želanie ľudu dal im kráľov, ktorí ich mali podľa zákona Mojžišovho viesť a spravovať. Už druhým kráľom dostala sa panovnícka moc na pokolenie Júdovo.

Bol to Dávid, ktorý upevnil kráľovstvo na dlhé roky a povzniesol i náboženstvo mojžišovské. Z vnuknutia Božieho složil posvätné piesne, takzvané žalmy, upravil bohoslužbu a zostavil plán na postavenie dôstojného chrámu, čo jeho syn a nástupca Šalamún uskutočnil.

3. Šalamún vystaval chrám ako stredisko náboženského života. Nadaný Bohom neobyčajnou múdrosťou napísal knihy, ktoré mali v ľude posilniť náboženského ducha. Boly to: kniha Prísloví, kniha Kazateľ a kniha Pieseň piesní.

V prvej dáva návod na potlačenie náruživosti, v druhej píše ako kazateľ o márnosti všetkého pozemského, v tretej opisuje lásku Krista k cirkvi svätej.

K týmto knihám pristupujú neskoršie ešte iné: okrem knihy žalmov kniha Job, povzbudenie k trpezlivosti, kniha Múdrosti, poučenie o pravej múdrosti, ktorá vedie k životu večnému, kniha Sirachova, obsahujúca múdre poučenia pre rôzne okolnosti života.

4. Po smrti Šalamúnovej židovská krajina sa roztrhla na dve kráľovstvá: izraelské (10 pokolení) a judské (Benjamín a Juda). Prvé z nich, pretože sa celkom oddalo modlárstvu, podľahlo a obyvateľstvo bolo odvedené do zajatia asyrského (722), z ktorého sa už nevrátilo. Židia, ktorí boli v zajatí trápení, obrátili sa k Bohu tým vrúcejšie a stali sa prostredníkmi viery v jedného Boha a nádeje v Mesiáša medzi pohanmi.

Obyvatelia kráľovstva judského tiež často odpadali k modlárstvu, preto ich Boh vydal do rúk Babyloňanom a dopustil na nich zajatie, trvajúce 70 rokov, z ktorého sa vrátili zcela obrátení. Od tej doby verne slúžili Bohu, ani pri všelijakom prenasledovaní so strany kráľov syrských v dobách makabejovských nedali sa od viery v Boha a nádeje v Mesiáša odvrátiť.

5. V dobách, keď Izraeliti odvracali sa od Boha, Boh im posielal prorokov, ktorí bezbožných vystríhali a zvestovali hrozné tresty; spravdivých tešili poukazovaním na Mesiáša, o ktorom mnoho a podrobne prorokovali. Mnohí z nich písali svoje napomínania a proroctvá o budúcom Mesiášovi, aby to bolo na poučenie i budúcim pokoleniam a za svedectvo budúcemu Mesiášovi. Tí, od ktorých sa zachovalo mnoho, menujú sa veľkými prorokmi, od ktorých menej, menujú sa malými prorokmi.

6. Tak boli židia pripravení na príchod Vykupiteľov, ich viera bola bez pohanských bludov a v srdciach im rástla túžba po Mesiášovi. Mnohí, pravda, zachovávali Mojžišov zákon len navonok a Mesiáša očakávali len ako svetského panovníka, ktorí by ich vyslobodil z rímskeho poddanstva, do ktorého nakoniec upadli. Ale práve toto zovňajšie náboženstvo jednej časti národa a táto smyselná predstava o Vykupiteľovi utvrdzovala lepšie smýšľajúcu časť v náboženskej vrúcosti a v očakávaní duchovného Mesiáša a takto sa stávali schopnejšími prijať evanjelium. I túžili s prorokovými slovami: „Rosu dajte nebesá shora a oblaky dažďa spravdivého: otvor sa, zem, a vypuč Spasiteľ!“ (Iz. 45, 8.) „Ó, keby si pretrhol nebesá a sostúpil.“ (Iz. 64, 1.)

II. I pohani poznávali, že všetko ich snaženie o blaženosť uviazlo v biede telesnej i duševnej. Všetci cítili sa otrokmi vášni a náruživosti svojich, a nemali moci a sily tieto putá rozlomiť.

Kým mocní a bohatí, oddávajúc sa všelijakej rozkoši, stávali sa omrzelými a sýtymi života, väčšina ľudstva viazla v ťažkej porobe. Nie je preto div, že i pohania túžili po dávnom prvotnom zlatom veku, o ktorom sa ešte báje zachovaly. Aj u nich rástla túžba po Spasiteľovi vždy viac a viac. A keď potom Boh rozšiel medzi nich židov, od ktorých sa dozvedeli o zvláštnom zjavení Božom a o sľúbenom Vykupiteľovi, vtedy mnohí prijali vieru židovskú a stávali sa i proselytmi (katechumenmi) židovskými (komorník etiopskej kráľovny). Celý svet bol takto pripravený na príchod Vykupiteľov. „Národy očakávajú Svätého, ako vädnuce rastliny chmáru a dažď.“ (Mengtse, kráľ čínsky, 300 rokov pr. Kr.)⁵⁹

IV. O NÁBOŽENSTVE KREŠŤANSKOM.

15. Zjavenie kresťanské. Kristus, sľúbený Vykupiteľ.

I. Konečne Boh vyplnil sľub svoj a soslal Vykupiteľ'a, aby dokonal dielo, ktoré prazjavením začal. Týmto Vykupiteľ'om bol Ježiš Kristus, Syn Boží.

Kristus je ako stred všetkých zjavení; je slnce, ktorého svit ožiaruje zjavenia predkresťanské a ktorého plné svetlo zažiarilo v zjavení kresťanskom.

⁵⁹ Dr. J. B. Holzammer, Handbuch zur bibl. Gesch. I., str. 865, pozn.

Z neho čerpá Starý zákon i Nový, zjavenie predkresťanske i kresťanske, dôvody svojej pravosti. Pretože je Boh, i zjavenia, ktoré učinil, musia byť neomylnými, a pretože zjavenie predkresťanske v svojich obrazoch a prorockých v ňom sa vyplňuje, musí byť i ono rovnako božského pôvodu a tak neomylné pravdivé.

II. Kristus je skutočne sľúbený Vykupiteľ, lebo na ňom sa splnilo všetko, čo proroci prorokovali o Mesiášovi.

Proroci o Mesiášovi prorokovali:

1. Čas jeho príchodu a jeho verejného vystúpenia, že príde, až bude odňatá berla od Judu; že vystúpi verejne, až sa naplní 69 rokových týždňov od rozkazu na znovuvystavenie jeruzalemského chrámu a v dobe jeho trvania.

a) „Nebude odňatá berla od Judu a kniežatstvo s jeho bedier, pokiaľ nepríde ten, ktorý má byť poslaný a on bude očakávaním národov.“ (1. Mojž. 49, 10.)

Berla bola od Judu odňatá, keď sa Rimania zmocnili Palestíny a preniesli dôstojnosť kráľovskú na cudzinca Herodesa Ukruťného, za panovania ktorého sa narodil Kristus.

b) „Od toho času, ako vyšla reč, aby zasa bol vystavaný Jeruzalem, až po Krista vojvodu, sedem týždňov a šesdesiat dva týždne budú; a ulice i múry zasa vystavané budú v úzkosti časov. A po šesdesiatich dvoch týždňoch zabitý bude Kristus.“ (Dan. 9, 25—26.)

Rozkaz, aby múry jeruzalemské byly vystavané, vydaný bol roku 453. pr. Kr. kráľom perským Artaxerxesom Longimanom (Dlhorukým). Týždňom rozumie sa 7 rokov (rokový týždeň); teda $7 + 62 = 69$ týždňov, čiže 483 roky. Po 453 rokoch pr. Kr. zbýva ešte 30 rokov po Kristu, to je rok verejného vystúpenia Pánovho.

c) „A pohnem všetkými národmi: a príde žiadaný všetkými národmi: a naplním dom tento slávou, hovorí Pán zástupov.“ (Agg. 2, 8.)

V onom chráme, o ktorom Aggeus hovorí, že ho Mesiáš naplní slávou, zjavil sa Kristus; tam učieval ľud.

2. Jeho pôvod a miesto narodenia: Vzide z pokolenia Júdovho, z domu Dávidovho, z Panny; narodí sa v Betleheme.

a) „Júdo, teba chváliť budú tvoji bratia ... tebe klaňať sa budú synovia tvojho otca.“ (1. Mojž. 49, 8.)

b) Vyjde prút z koreňa Jesse (— Izai, otec Dávidov), a kvet z jeho kmeňa vystúpi. A spočinie na ňom Duch Pánov.“ (Iz. 11, 1—2.)

c) „Slyšte teda, dome Dávidov! ... Preto sám Pán dá vám znamenie. Hľa, Panna počne a porodí Syna a nazvané mu bude meno Emanuel (= Boh s nami).“ (Iz. 7, 13—14.)

d) „A ty, Betleheme, Efrata, maličký si medzi tisícami judskými; z teba mi vyjde ten, ktorý má byť panovníkom v Izraeli.“ (Micheáš 5, 2.)

Kristus sa narodil v Betleheme, z Panny Marie, ktorá pochádzala z domu Dávidovho. Dávid bol synom Izaia (Jesse); rod Dávidov bol predný v Júdovom pokolení.

3. Jeho pôsobenie: bude učiteľom, divotvorcom, kňazom a kráľom.

a) „Hľa, za svedka národom dal som ho, za vodcu a učiteľa národom.“ (Iz. 55, 4.)

b) „Boh sám príde a spasí vás. Vtedy otvorí sa oči slepých a otvorí sa i uši hluchých. Vtedy poskočí kulhavý ako jeleň a jazyk nemých sa rozviaže.“ (Iz. 35, 4—6.)

c) „Prísahal Pán a nebude banovať: „Ty si naveky kňazom podľa poriadku Melchisedechovho.“ (Žalm 109, 4.)

d) „Plesaj veľmi, dcéro Sionská, vesel sa, dcéro Jeruzalemská, hľa tvoj kráľ príde, tebe spravdivý a Spasiteľ: on je chudobný, a sediaci na oslici, na mladom osliatku.“ (Zach. 9, 9.)

Kristus bol učiteľom, kňazom a kráľom a sám upozorňuje učeníkov Jánových, že robí zázraky, ako bol Izaiáš predpovedal. (Luk. 7, 22.)

4. Jeho umučenie a smrť: bude potupený, bičovaný, ukrižovaný a rúcha pozbavený.

„Ja však červ som a nie človek: pohanenie ľudí a vyvrhel' luzy.“ „Prebili moje ruky a moje nohy, spočítali všetky moje kosti ... Rozdelili medzi sebou moje rúcho a o moju šatu hádzali lós.“ (Žalm 21,7; 17–19.)

5. Jeho oslávenie a rozšírenie Cirkvi, t. j. že vstane z mŕtvych a vstúpi na nebesá, že cirkev jeho rozšíri sa medzi všetky národy.

a) „Lebo nezanecháš moju dušu v hrobe a nedáš, aby tvoj svätý videl porušenie.“ (Žalm 15, 10.)

b) „Spievajte chvály Pánu, oslavujte Boha, ktorý vstupuje na nebesá nebies k východu.“ (Žalm 67, 33–34.) — „Riekol Pán môjmu Pánovi: Posad' sa na pravicu moju. Kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám.“ (Žalm, 109, 1.)

c) „A bude panovať od mora až k moru ... A klaňať sa mu budú všetci králi zeme; národy všetky budú jemu slúžiť.“ (Žalm 71, 8–11.)

III. Na Kristovi sa tieto proroctvá vyplnili, o tom dávajú svedectvo sv. evanjeliá; tak to Otec jeho nebeský vyhlasuje skrze anjelov pred jeho narodením i po narodení; Kristus sám sa na ne odvoláva a jeho apoštoli na ne poukazujú.

1. Anjel prikazuje Jozefovi: „Nazveš mu meno Ježiš, lebo on oslobodí svoj ľud od hriechov.“ (Mat. 1, 21.) A pastierom oznamuje: „zvestujem vám veľkú radosť, ktorá bude pre všetok ľud; lebo narodil sa vám dnes Spasiteľ, ktorý je Kristus Pán, v meste Dávidovom.“ (Luk. 2, 10–11.)

2. Kristus sám sa odvoláva na svedectvá prorokov: „Skúmajte Písma ... a ony sú to, čo vydávajú svedectvo o mne.“ (Ján, 5, 39.) Učeníkom idúcim do Emauz vysvetľuje prorokov, aby ukázal, že Kristus musel trpeť a tak dosiahnuť svojej slávy.

3. Sám Peter pri kázni na Turíce sa odvoláva na proroctvo Joelovo a na proroctvo Dávidovo a presvedčuje do 3000 ľudí, ktorí uverili a dali sa pokrstiť. (Sk. ap. 2, 14–36.)

16. Kristus, pravý Boh.

Kristus, sľúbený Vykupiteľ, je spolu pravý Boh; o tom svedčia:

1. výpovede prorokov starozákonných;
2. jeho vlastné výroky o sebe;
3. učenie apoštolov a celej cirkvi.

1. Výpovede prorokov. Proroci nazývajú Vykupiteľa Bohom; tak na pr. Izaiáš: „A nazvané bude jeho meno, Podivný, Radca, Boh, Silný, Otec budúceho veku, Knieža pokoja.“ (9, 6.)

„Boh sám príde a spasí vás.“ (35, 4.)

Jeremiáš: „A toto je meno, ktorým ho budú nazývať: „Pán Spravedlivý náš.“ (23, 6.)

Oseáš: „Z Egypta povolal som syna svojho.“ (11, 1.)

Daniel ho nazýva „Svätý Svätých. (9, 24.)

Keďže sa teda všetky ostatné proroctvá vyplnili na Kristovi, musely sa vyplniť i tieto. „Skúmajte Písma ... a ony sú to, čo vydávajú svedectvo o mne. (Ján 5, 39.)

2. Jeho vlastné výroky o sebe.

A) Kristus sa nazýva Synom Božím, a to vo vlastnom smysle slova, nie ako sa my ľudia nazývame synmi Božími len pre milosť Božiu; Kristus sa celou svojou podstatou vyhlasuje Synom Božím. Tak hovorí:

a) „Môj Otec až dosiaľ účinkuje, i ja účinkujem (to jest uzdravujem i v sobotu).“ Teda židia ešte viac hľadeli ho zabiť, lebo nielenže rušil sobotu, ale že i Boha nazýval svojím otcom a činil sa rovným Bohu.“

„Vtedy odpovedal Ježiš a riekol im: „Veru, veru povedám vám: Syn sám od seba nemôže ničoho činiť, leda čo vidí činiť Otca; lebo čokoľvek on činí, to činí podobne i Syn ... Lebo ako Otec kriesi mrtvých a oživuje, tak i Syn, ktorých chce, oživuje. Ba otec ani nesúdi nikoho, ale všetok súd oddal Synovi, aby všetci ctili Syna tak, ako ctia Otca; kto nectí Syna, nectí Otca ... Lebo ako Otec má život sám v sebe, tak dal i Synovi mať život sám v sebe.“ (Ján 5, 17–26.)

Kristus sa týmto vydáva za Syna Božieho, ktorý má tú istú tvorivú moc, svrchovanosť, tú istú česť a večnosť (život sám v sebe), ako Otec.

b) Kristus hovorí o sebe: „Ja a Otec sme jedno.“ (Ján 10, 30.) Nehovorí Kristus sme jeden, ale jedno, čo sa vzťahuje na jednu a tú istú podstatu božskú, ako by hovoril: Čo je Otec, to som i ja; Otec je Boh, i ja som Boh.

Tak hovorí i svojmu apoštolovi, ktorý túžil videť Otca: „Filipe, kto vidí mňa, vidí aj Otca ... Či neveríte, že ja som v Otcovi a Otec je vo mne?“ (Ján 14, 9–10.)

c) Kristus, keď bol pred Kaifášom zaprisahaný v mene Boha živého, či je Synom Božím, odpovedal: „Ty si to povedal.“ (Mat. 26, 64.)

Sami židia svedčia pred Pilátom: „Synom Božím sa činil.“ (Ján 19, 7.)

B) Svoje výpovede dosvedčil Kristus: múdrosťou a svätosťou svojou, zázrakmi, prorockými a smrťou svojou.

a) Kristus sa vydával za Syna Božieho; keby to nebolo bývalo pravdou, bol by to mohol tvrdiť z dvoch dôvodov: alebo z nerozumnosti alebo z podvodu. Ale ani jedno, ani druhé nebolo možné u Krista; nebolo to možné z nerozumnosti, pretože proti tomu svedčí múdrosť jeho učenia, nebolo to možné z podvodu, proti tomu svedčí svätosť jeho života.

Učenie jeho bolo také vznešené, také podivuhodné, že všetok ľud (a bývali medzi nimi aj farizeji a zákonníci) sa divil, „lebo vyučoval ako majúci moc (z neba)“. (Mat. 7,29.) A opäť: „Nikdy žiaden človek tak nehovoril, ako ten človek.“ (Ján 7, 46.) A mnohí zo zástupu hovorili: „Tento je opravdu prorok.“ (7, 40.) Alebo sa pýtali: „Kde to všetko nabral? A jaká je to múdrosť, čo mu je daná, a také zázračné veci, ktoré sa konajú rukami jeho?“ (Marek 6, 2.)

Život jeho bol ako svetlo, nemal tieňa. Najbystrejšími pozorovateľmi našich chýb sú naši nepriatelia. A Kristus sa pýtal svojich nepriateľov: „Kto z vás obviní ma z hriechu?“ (Ján 8, 46.) A nikto mu neodpovedal.

Až podnes všetci nepriatelia cirkvi Kristovej vyznávajú, že Kristus je najvznešenejší ideál ctnosti a hlbokkej múdrosti. „Jeho príklady sú sväté, jeho učenie je božské.“ (Voltaire.)⁶⁰

b) Kristus robil zázraky, a to na neživotnej prírode, na nemocných, na posadlých zlým duchom.

Tieto skutky sú skutočnými zázrakmi. Nemohly byť vyvolané prírodnými silami, ako by to odporcovia radi dokázali; na pr. nasýtenie 5000 ľudí 5 chlebmi a dvoma rybičkami, po čom zostalo dvanásť košov omrvinôk (Luk. 9, 17.) — alebo návrat života do tela už hnijúceho. (Ján 11, 44.)

Nemohly byť vyvolané s pomocou kniežata zlých duchov, ako tvrdili farizeji. (Mat. 12, 24.) Veď Kristus robil zázraky i na posadlých diablom a tak diabol by bol pomáhal proti sebe, čo je nemysliteľné, ako Kristus hovorí: „Každé kráľovstvo proti sebe

---

⁶⁰ Jak. Bottau, *Víra katolícká...*, str. 68.

rozdelené spustne a dom na dom padne.“ (Luk. 11, 17.) „A jestliže satan vyhání satana, rozdvojený je proti sebe; jako teda ob stojí jeho královstvo?“ (Mat. 12, 25–26.)

A svätosť Kristova vylučuje akékoľvek spoločenstvo s diablom. A vylučuje každý podvod. Ostatne nepriatelia akiste bedlivo pozorovali každé hnutie Kristovo a Kristus robieval zázraky pod šírým nebom, pred očami zástupov. Keďže teda nepriatelia obviňujú Ježiša, že s pomocou diablovej to robil, priznávajú, že sa tu staly skutky nadprirodzené, a vydávajú svedectvo o nich.

Ako prísne skúmali všetky skutky Pánove, vidno z toho, že i súdne vyšetřovali uzdravenie slepého od narodenia. A výsledok vyšetřovania bol ten, že zázrak neuznať nemohli. (Ján 9.)

Zázraky tie robil Kristus vlastnou mocou, nie ako proroci a neskoršie apoštoli, mocou od Boha požičanou, alebo v mene Ježiša Krista. Tak hovoril Kristus malomocnému: „Chcem: buď čistý!“ (Mat. 8,3.) — Podobne hovoril mŕtvej dcére Jairusovej: „Dievča, povedám ti, vstaň!“ (Mar. 5, 41.) Keďže to robil z vlastnej moci, prejavoval tým svoju všemohúcosť, svoje božstvo.

Kristus robil zázraky i preto, aby potvrdil vlastné výroky o svojom božstve. „Keď už mne nechcete veriť, verte skutkom, aby ste poznali a verili, že Otec je vo mne a ja som v Otcovi.“ (Ján 10, 38.), to jest, že tá sama podstata je v oboch, ktorá v Otcovi, tá i v Synovi — teda božská.

Námietka: Zázraky tie sú vraj bájami (mýtami), ktoré sa za dlhé roky utvorily.

Vyvrátenie: a) Báže môžu povstať len v čase, o ktorom nemáme alebo nijakých vedomostí historických, alebo len celkom neisté; ale Kristus žil v dobe historicky už istej. Aby báže vznikly a sa rozšírily, treba dlhej doby, celých vekov; ale evanjelia, v ktorých sú zázraky obsiahnuté, napísané sú zanedlho po smrti Pánovej. Máme o týchto zázrakoch i svedectvá súčasné, na pr. svedectvo Jozefa Flavia. I svedectvo tých, ktorých sa to týkalo, ako o tom hovorí v svojej apologii sv. Quadrátus († 126): „Skutky Kristove sú zrejmé; za jeho zázraky hovoria živí svedkovia, totiž tí, ktorí boli svojich neduhov zbavení alebo vzkriesení. Bolo ich vidieť nielen keď boli uzdravení alebo vzkriesení, ale i dlhé roky potom, ba niektorí sa dožili našich dní.“

b) Báže nesú na sebe vždy ráz miestny a národný, ale pri zázrakoch Kristových nie je tak; evanjeliá majú ráz všeobecný.

c) Báže nemávajú letopočtov, ale v evanjeliách je doba historicky určená.⁶¹⁾

V katakombe sv. Priscilly v Ríme je vyobrazenie o vzkriesení Lazárovom z prvej polovice druhého storočia. V takom krátkom čase polstoročia sa báj vytvoriť nemôže. Zázraky Pánove sú teda dejepisnou udalosťou.

17. Pokračovanie.

c) Kristus prorokoval. Jeho proroctvá sú predpovede slobodných ľudských činov alebo slobodných Božích rozhodnutí.

Tak predpovedal, že ho Judáš zradí, hoci on sám sa spytuje Krista: „Či som to ja, rabbi?“ Riekol mu: „Ty si to riekol.“ (Mat. 26, 25.) Predpovedal Petrovi, práve keď Peter slávne tvrdil, že chce s ním i na smrť ísť: „Veru povedám ti, že ty dnes, tejto noci, prv než kohút dvakrát sa ohlási, trikrát ma zapreš.“ (Mar. 14, 30.) Predpovedal všetkým: „Všetci sa pohoršíte nado mnou tejto noci.“ (Mar. 14, 27.) Predpovedal, že ho židia vydajú pohanom, oni že ho ubíjajú, oplujú, zabijú. (Luk. 18, 32–33.)

A všetko sa podivuhodne dopodrobna vyplnilo; to teda mohol predpovedať len ten, kto „spytuje všetky srdcia a zná všetky myšlienky myslí“. (1. Paralip. 28, 9.)

Predpovedal veci, týkajúce sa slobodných rozhodnutí Božích, ako: svoju smrť, svoje vzkriesenie tretieho dňa, svoje nanebevstúpenie, poslanie Ducha svätého, skazu Jeruzalema a iné.

I to sa podivuhodne vyplnilo, hoci to mohol vedieť len Duch Boží; lebo „ani čo je Božie, nikto nezná, iba Duch Boží.“ (1. k. Kor. 2, 11)

d) Kristus dosvedčil svoje výroky i svojou smrťou. Len preto, že sa vydával za Syna Božieho, bol odsúdený a vydaný na smrť; lebo židia to pokladali za rúhanie. Tak

⁶¹ Dr. Borový, Theologia fundam., II., str. 60–61.

Kaifáš hovoril: „Rúhal sa, čo ešte potrebujeme svedkov? Hľa, včul' ste počuli rúhanie. Čo sa vám zdá?“ A oni odpovedali a riekli: „Hoden je smrti.“ (Mat. 26, 65–66.)

Odvzdávajúc ho Pilátovi, sami udávajú jeho vinu a príčinu odsúdenia: „My máme zákon a podľa zákona musí umreť, lebo sa činil Synom Božím.“ (Ján 19, 7.) Pre lož nik neumiera, ale pre pevné presvedčenie; Kristus bol teda presvedčený o pravdivosti svojich výrokov.

e) Najjasnejšie potvrdil Kristus svoje výroky svojím zmŕtvýchvstaním. Naň sa odvolával sám Kristus: „Nedá sa mu (ľudu) znamenie, leda znamenie Jonáša proroka.“ (Luk. 11, 29.) Naň sa odvolávali apoštoli: „A keď Kristus nevstal z mŕtvých, márne je naše kázanie, márna je vaša viera.“ (1. k. Kor. 15, 14.)

Dokazujúc vzkriesenie Kristovo, dosvedčíme najprv jeho skutočnú smrť a potom i jeho vzkriesenie.

1. Kristus skutočne zomrel.

aa) To svedčia kati; lebo nezlámali jeho kosti, vidiac, že je už mŕtvý, ale kopijou mu otvorili bok.

Keby bol býval len zdanlive mŕtvý, tá rana by mu bola zavinila smrť; bola taká veľká, že Tomáš mohol do nej svoju ruku vložiť. I to, že z tej rany tiekla krv a voda, svedčilo o rozklade krvi a teda i o nastalej smrti. O tom boli kati presvedčení a preto vydali mŕtvé telo Jozefovi z Arimathie.

bb) O tom svedčia priatelia, ktorí sa pred vložením do hrobu akiste bedlivo presvedčili, či niet v Kristovi známky života.

Najmä oko matky je bystré, i nebola by dopustila pochovať ho, keby bolo bývalo i len najmenšej známky života. I hojnosť voňavých vecí, ktorými natreli telo Kristovo, bola by v malom hrobovom priestore zavinila smrť Kristovu. Učeníci a ženy nechceli uveriť, že Kristus vstal z mŕtvých, pretože ho videli mŕtvého. A prvou myšlienkou Magdaleny bolo: „Vzali Pána môjho a neviem, kde ho položili.“ (Ján 20, 13.)

cc) O tom svedčia jeho nepriatelia, ktorí by neboli vydali jeho telo na pochovanie a neboli by obsadili jeho hrob, „aby snád' neprišli jeho učeníci a ukradli ho a riekli ľudu: Vstal z mŕtvých“. (Mat. 27, 64.) A keď Kristus tretieho dňa vstal z mŕtvých, navádzajú strážcov hrobu na nesmyselné výhovorky, hovoriac: „Povedzte, že jeho učeníci prišli v noci a ukradli ho, keď sme my pospali,“ (Mat. 28, 13.) ale nie na to, aby zapierali skutočnú jeho smrť.

2. Kristus tretieho dňa skutočne vstal z mŕtvých.

aa) O tom svedčia jeho učeníci, ktorým sa ukázal a s ktorými sa 40 dní stýkal na zemi. Že to neboli ľudia ľahkoverní, priznávajú sami svojím chovaním, verili až po ohmataní tela Kristovho, jeho rán, a len keď Kristus s nimi požíval ryby a chlieb, veria, že je to skutočne on. (Luk. 24, 37.) Tomáš potom vieru tú hlasne vyznal: „Pán môj a Boh môj.“ (Ján 20, 28.)

Že by sa boli mohli ushovoriť, to nebolo možné, lebo sa Kristus ukázal i 500 učeníkom (1. ku Kor. 15, 6.); a keby to nebola bývala pravda, ale len podvodné ushovorenie, iste by sa medzi tol'kými účastníkmi bol našiel niektorý, ktorý by bol podvod prezradil. A aký zisk by z toho boli mali! Vedeli, že pre toto učenie ich čaká prenasledovanie a smrť. A boli to ľudia bojzliví, ktorí sa pred židmi skrývali a zamykali. (Ján 20, 19.) Mohlo ich teda nútiť k hlásaniu zmŕtvýchvstania Pána len najpevnejšie presvedčenie. bb) O tom svedčia nepriatelia, ktorí nepohnali učeníkov pred súd, že by boli telo Ježišovo ukradli, ani netrestajú strážnikov, hoci im sami našepkávajú výhovorku, že keď zaspali, učeníci telo Pánovo ukradli, ani nezapierajú, keď učeníci hlásajú zmŕtvýchvstanie Pánovo, len zakazujú o tom hovoriť, aby ľud neuveril. (Sk. ap. 4, 16–17.)

Vzkriesenie Pánovo je vlastne dvojaký zázrak: že Kristus vstal z mrtvých a že vstal z vlastnej moci. Kristus mohol byť vzkriesený ako človek, a mohol sám seba vzkriesiť ako Boh. (Sv. Ambrozius, † 397.) Miesto zmŕtvýchvstania Pána stalo sa od tej doby miestom posvätným až podnes.

18. Dokončenie.

Učenie sv. apoštolov a cirkvi.

1. Apoštoli vždy vyznávali božstvo Kristovo — nazývajú ho Synom Božím, Bohom, pripisujú mu vlastnosti Božie, priznávajú mu božskú úctu.

a) Nazývajú ho „Synom Božím“ a „Bohom“.

Sv. Peter: „Ty si Kristus, Syn Boha živého.“ (Mat. 16, 16.) Sv. Ján: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a Bohom bolo Slovo.“ (Ján 1, 1.) „A vieme, že Syn Boží prišiel ... On je pravý Boh a život večný.“ (1. Ján 5, 20.) — Sv. Pavel: „Z ktorých (t. j. z izraelitov) je Kristus podľa tela, ktorý je nado všetko Boh požehnaný na veky.“ (K Rím. 9, 5.) „V očakávaní blahoslavenej nádeje a príchodu slávy veľkého Boha a Spasiteľa nášho Ježiša Krista.“ (K Tit. 2, 13.) — Sv. Tomáš: „Pán môj a Boh môj.“ (Ján 20, 28.)

b) Pripisujú mu božské vlastnosti:

Sv. Peter vyznáva: „Pane, ty všetko vieš.“ (Ján 21, 17.) — Sv. Ján: „Všetko skrze neho sa stalo a bez neho nič sa nestalo, čo sa stalo.“ (Ján 1, 3.) — Sv. Pavel: „V ňom prebýva všetka plnosť božstva telesne.“ (Ku Kolos. 2, 9.)

c) Priznávajú mu božskú úctu:

Sv. Pavel: „Daroval mu meno ... aby v mene Ježišovom pokľaklo každé koleno tých, ktorí sú v nebesách, na zemi i pod zemou.“ (K Filip. 2, 9—10.)

Apoštoli potvrdzovali toto učenie mnohými zázrakmi a všetci podstúpili mučenie a smrť za vieru v božstvo Ježiša Krista.

2. Cirkev svätá vždy vyznávala tú vieru a chránila ju pred bludármi.

a) O tom svedčia najstarší cirkevní spisovatelia. Tak učeník sv. Pavla, sv. Ignác († 107), menuje Krista Bohom v podobe ľudskej. — Sv. Irenej píše: „Apoštoli by neboli Krista tak určite Bohom nazývali, keby nebol pravým Bohom.“ A podobne aj iní.

b) O tom svedčia mučeníci, ktorí pre túto vieru podstúpili mučenie a smrť.

„Ktorého Boha ctíš?“ pýtal sa sudca mučenika Asklepiada († 250). Odpovedal: „Ježiša Krista.“ — V Tipase, africkom meste (v terajšom Alžírsku), každému, kto vyznával Ježiša Krista za Syna Božieho, vyrezali jazyk z úst — za vandalského kráľa Hunnericha. A Boh ich oslávil, že i bez jazyka hovorili, vyznávajúc hlasne „božstvo Ježiša Krista“.⁶²⁾ Cirkev týchto mučeníkov vyhlásila za svätých.

c) Potvrdzujú to i najstaršie cirkevné vyznania viery, ako apoštolské, nicejskokonštantínske (omšové kredo), atanazijské a iné. Omšové kredo hovorí o Ježišovi Kristovi: „Boh z Boha ... Pravý Boh z pravého Boha.“

d) Potvrdzuje to cirkev tým, že tomuto protiviace sa učenie odmieta ako bludné a vyznavačov takéhoto bludu z cirkvi vylúčila. Tak Arius bol vylúčený, pretože tvrdil, že Kristus je len človekom, nie pravým Bohom. Na nicejskom sneme (325) bolo jeho učenie odmietnuté a vyhlásené v smysle neohrozeného obhájcu božstva Kristovho, sv. Atanázia: „Nie človek stal sa Bohom, ale Boh stal sa človekom.“⁶³⁾

e) Podivuhodné rozšírenie cirkvi Kristovej a jej trvanie až po naše časy je i samo svedectvom, že toto dielo Kristovo je dielom Božím. Jej trvanie je obnovujúcim sa zázrakom a vyplňovaním proroctva Kristovho: „A brány pekelné ju nepremôžu.“ (Mat. 16, 18.)

19. Kristovo dielo vykupiteľské.

Dielo vykupiteľské vykonal Kristus ako najvyšší učiteľ, kňaz a kráľ.

⁶² Stolb., Gesch. d. R. I., sv. 18.

⁶³ Guggenberger, Cirk. děj., str. 37.

1. Ako najvyšší učiteľ konal dielo vykupiteľské tým, že učením svojím zjavil nám všetko, čo bolo v zjavení predkresťanskom len naznačené, ako: o trojosobnosti Božej, o našom večnom určení, o nadprirodzenom synovstve Božom, o večnej odplate.

Aby povzbudil ku ctnostiam, k dokonalému životu kresťanskému, zanechal nám i skvelý príklad všetkých ctností. Soslal i Ducha svätého, aby srdciam ľudským udeloval potrebnú milosť.

2. Ako najvyšší kňaz konal dielo vykupiteľské tým, že svojím umučením a svojou smrťou na kríži zadostučinil spravodlivosti Božej za hriechy ľudské a obnovil pôvodný pomer medzi Bohom a človekom; že zaslúžil nám i milostí potrebných na dosiahnutie života večného.

3. Ako najvyšší kráľ konal dielo vykupiteľské tým, že založil kráľovstvo (cirkev) nie pre jeden národ, ako je v Starom zákone, ale pre všetky národy; že potvrdil prirodzený zákon mravný (desatoro) v celom rozsahu, vyhlásil prikázanie lásky ako svoje hlavné prikázanie a pripojil k nemu rady sv. Evanjelia. Pritom splnomocnil cirkev dávať zákony podľa potreby času a miesta, ako to spasenie duší vyžaduje.

Tým sa vyplnilo všetko, čo sa v zjavení predkresťanskom predpovedalo a sľúbilo.

20. Cirkev Kristova.

A) Založenie cirkvi.

Náboženstvo kresťanské malo sa stať majetkom celého ľudstva všetkých časov. „Nikto nepríde k Otcovi, iba skrze mňa,“ hovorí Kristus. (Ján 14, 6.) „Jestli kto vojde cez mňa, bude spasený.“ (Ján 10, 9.)

Z tejto príčiny Kristus: a) založil svoju cirkev; b) dal jej zvláštnu správu a c) zvláštnu známku čiže vlastnosti.

1. Kristus chcel cirkev založiť. Hovoril Petrovi: „Ty si Peter (= skala) a na túto skalu vystavím svoju cirkev.“ (Mat. 16, 18.) „A keď ani cirkev neposlúchne: Maj sa ako pohan a mýtnik.“ (Mat. 18, 17.) Hovorí o svojom stáde, prirovnávajúc sa k dobrému pastierovi: „Moje ovce počúvajú môj hlas, a ja ich poznám, a nasledujú ma.“ (Ján 10, 27.) — Hovorí o svojom ovčiaci (Ján 10, 16.); o svojom kráľovstve: „Ja som kráľ, ale moje kráľovstvo nie je z tohoto sveta.“ (Ján 18, 36.)

2. Toto kráľovstvo malo byť viditeľné, lebo chcel, aby ho ľudia poznávali a doňho vstupovali. Keď malo pozostávať z ľudí, muselo byť viditeľné. „Nemôže sa schovať mesto postavené na hore...“ „Tak nech svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesách.“ (Mat. 5, 14–16.) „Po tom budú poznávať všetci, že ste mojimi učeníkmi, keď budete mať lásku jedni k druhým.“ (Ján 13, 35.)

Cirkev odmietla učenie bludárov o neviditeľnej cirkvi Kristovej. Učenie toto bolo založené na bludoch, ako by do cirkvi Kristovej patrili len svätí a vopred určení. Kristus sám v svojich podobenstvách o kráľovstve božom tvrdí, že tam bude vedľa pšenice i kúkol. (Mat. 13, 25.)

3. Kristus sám založil cirkev svoju tým, že za svojho života shromažďoval okolo seba veriacich a nazýval ich svojimi: „Poznám svoje,“ (Ján 10, 14.); z nich vyvolil dvanásť apoštolov a odovzdal im svoj trojaký úrad: učiteľský, kňazský a kráľovský; ustanovil miesto seba apoštola Petra za najvyššiu viditeľnú hlavu, sám zostal jej neviditeľnou hlavou.

B) Správa cirkvi.

Ako každá spoločnosť, keď má obstáť, musí mať svoju správu, tak dal i Kristus cirkvi správu, lebo má trvať až do skonania sveta. Urobil to tým spôsobom, že dal cirkvi najvyššiu hlavu a ustanovil jej predstavených, ktorým podriadil veriacich.

I. Kristus za najvyššiu hlavu svojej cirkvi ustanovil Šimona Petra.

1. Zmenil jeho meno a nazval ho „Peter“; jeho zvlášť vyznamenával i pred ostatnými. „Ty si Šimon, syn Jonášov, ty sa budeš volať Kefas; čo znamená Skala.“ (Ján 1, 42.)

Za Petra zaplatil chrámovú daň, za neho sa pri poslednej večeri zvlášť modlil jemu prvému z apoštolov sa zjavil po svojom zmrtvýchvstaní.

2. Jemu slúbil najvyššiu moc v cirkvi. Hovoril mu:

a) „Ty si Peter (Skala), a na tú skalú vystavím svoju cirkev, a brány pekelné ju nepremôžu.“

b) „A tebe dám kľúče od kráľovstva nebeského.“

c) „A čokoľvek sviažeš na zemi, bude sviazané i na nebesách; a čokoľvek rozviažeš na zemi, bude rozviazané i na nebesách.“ (Mat. 16, 18–19.)

ad a) Čo je budove základ, to je spoločnosti hlava. Ako základ dáva pevnosť a jednotnosť budove, tak i všetka pevnosť a jednotnosť spoločnosti zakladá sa na najvyššej hlave. Keď má byť Peter základom cirkvi Kristovej, musí v nej zaujať najdôležitejšie miesto — a tým je najvyššia hlava.

ad b) Kráľovstvom nebeským rozumie sa cirkev Kristova na zemi, pretože nás pre nebe vychováva. Kľúče kráľovstva niekomu odovzdať — znamená sveriť mu najvyššiu správu kráľovstva. Sľubuje teda Petrovi najvyššiu správnu moc cirkvi.

ad c) Sviazat' a rozviazat' má význam prenesený, znamená zákony dávať a odvolávať — lebo zákonom sa viaže sloboda, odvolaním zákona uvoľňuje sa sloboda; má i význam doslovný: trestať a odpúšťať. Sľubuje teda Petrovi najvyššiu moc zákonodarnú, súdnu a trestnú v cirkvi.

3. Jemu skutočne i odovzdal najvyšší úrad v cirkvi.

Kristus hovoril Petrovi: „Pas baránky moje,“ a opäť: „Pas ovečky moje.“ (Ján 21, 15.)

Sveril a podriadil teda Petrovi celé stádo svoje, nikoho nevynímajúc, ani z veriacich, ani z apoštolov.

Baránkami sú veriaci, ovcami apoštoli a ich nástupcovia, biskupi a kňazi.

Tak tomu rozumel Peter, ktorý hneď po nanebevstúpení Pána a podľa okolností doby koná ako najvyššia hlava; nariaduje na pr. voľbu nového apoštola, veriacich prijíma do cirkvi, vystupuje v mene apoštolov, vynáša tresty nad vinníkmi, na všeobecnom sneme v Jeruzaleme predsedá a rozhoduje.

Že sa apoštoli jemu podriaďujú, to svedčí, že im to bolo známo ako ustanovenie Kristovo. A bolo to známo celému starovekému kresťanstvu, ako o tom svedčia i pamiatky archeologické, najmä z katakomb.

II. Kristus za predstavených cirkvi ustanovil svätých apoštolov. Na nich preniesol svoj trojaký úrad: učiteľ'ský, kňazský a kráľovský.

I. „Veru povedám vám: čokoľvek sviažete na zemi, bude sviazané aj na nebi, čokoľvek rozviažete na zemi, bude rozviazané i na nebi.“ (Mat. 18, 18.)

Týmito slovami ustanovil ich za predstavených cirkvi a sveril im moc ukladať veriacim povinnosti, ako za dobré a spasiteľné uznajú, ako i všetky prekážky odstraňovať z cesty spasenia.

2. „Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi; idte teda, učte všetky národy, a krstite ich: V mene Otca i Syna i Duchu svätého; učte ich zachovávať všetko, čokoľvek som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni, až do skončenia sveta.“ (Mat. 28, 18–20.)

Týmito slovami prenáša Kristus na apoštolov svoj trojaký úrad, a to učiteľ'ský, kňazský a kráľovský.

Kňazský je len čiastočne spomenutý, pretože im už prv sveril moc slúžiť sv. omšu, odpúšťať hriechy a udeľovať ostatné sviatosti.

III. O učiteľ'skom úrade zmieňuje sa zvlášť a udeľuje apoštolom dar neomylnosti. Slovami „učte ich všetko, čokoľvek som vám prikázal“ ukladá im povinnosť, aby jeho

náuku hlásali neporušene. To je možné len s pomocou Božou. A Kristus im skutočne sľubuje:

1. svoju pomoc: „A hľa, ja som s vami po všetky dni, až do skončenia sveta.“ Týmto slovám v spojení s predchádzajúcimi možno rozumeť len tak, že im Kristus bude na pomoci v úrade učiteľskom, aby hlásali neporušene všetko to, čo im prikázal.

2. Už prv im sľúbil pomoc Ducha sv. „A ja budem prosiť Otca a dá vám iného Tešiteľa, aby s vami zostával na veky, Ducha pravdy.“ (Ján 14, 16–17.) „Ten vás naučí všetkým veciam a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ (14, 26.) Chce iste povedať, že ich Duch svätý naučí všetkému jeho učeniu, ktoré majú hlásať; sľubuje im teda pomoc Ducha sv. pri vykonávaní úradu učiteľského. „Nie vy ste totiž, ktorí mluvíte, ale Duch vášho Otca, ktorý hovorí vo vás.“ (Mat. 10, 20.)

V tom smysle sa vyjadril i snem apoštolský v Jeruzaleme (50): „Videlo sa Duchu svätému i nám...“ (Sk. ap. 15, 28.)

3. Kristus sľúbil svojej cirkvi: „a brány pekelné ju nepremôžu“. (Mat. 16, 18.) To je možné len vtedy, keď zostane učenie Kristovo neporušené. Keby úrad učiteľský bol podrobený omylu a bludu, cirkev by upadla do moci pekla, ktorého knieža je „luhár a otcom ľži“. (Ján 8, 44.)

4. Kristus hovoril: „Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda, a kto mnou pohŕda, pohŕda tým, ktorý ma poslal.“ (Luk. 10, 16.) Tento výrok Kristov má zmysel len vtedy, keď Kristus udelil apoštolom dar, aby čiste a neporušene hlásali jeho učenie.

O neomylnosti svojho úradu učiteľského boli apoštoli presvedčení.

Tak Pavel hovorí: „Keby vám kto kázal (niečo iného) proti tomu, čo ste (od nás) dostali, nech je prekliaty!“ (Gal. 1, 9.) A nazýva cirkev „stĺpom a oporou pravdy“. (1. k Tim. 3, 15.)

Námietka. Tí, ktorí úrad učiteľský v cirkvi zastávajú, sú vraj len ľudia — a ľudia sú omylní.

Vyvrátenie: Áno, ľudia sú omylní; ale práve preto sľúbil Kristus úradu učiteľskému svoju pomoc a pomoc Ducha sv., a oni sú iste schopní, aby ochránili úrad učiteľský od bludu za každej okolnosti.

21. Nástupcovia sv. Petra a sv. apoštolov.

Táto správa cirkvi, to jest úrad sv. Petra ako najvyššej viditeľnej hlavy a sv. apoštolov ako predstavených cirkvi, má trvať s cirkvou až do skončenia sveta. Keď bolo treba tejto správy malej cirkvi, bolo jej treba tým viac, keď sa cirkev rozšírila po celom svete.

1. Bolo teda treba, aby úrad sv. Petra trval:

a) Keď mala byť jednota cirkvi zachovaná, bolo jej treba viditeľného strediska — najvyššej hlavy tým viac, čím sa viac rozširovala.

b) Keď Kristus hovoril: „Na túto skalu vystavím svoju cirkev“ — skala táto — úrad Petrov — musí trvať, keď má byť cirkev zachovaná.

c) Keď Kristus hovoril: „Brány pekelné ju nepremôžu“ — nepremôžu ju len dotiaľ, dokiaľ stojí na skale; musí teda tento základ — najvyšší úrad cirkvi — stále trvať.

Preto musel mať sv. Peter nástupcu a týmto nástupcom je biskup rímsky — pápež (= otec). Lebo sv. Peter zvolil za svoje sídlo Rím, odkiaľ 25 rokov (42–67) spravoval cirkev, a tam podstúpil i mučenícku smrť.

Že sv. Peter zomrel v Ríme, o tom svedčí celý kresťanský starovek. Svedčí i archeológia: katedra sv. Petra v Ríme, katakomba sv. Petra a i.⁶⁴⁾

Sv. Klement († 101) svedčí o mučeníckej smrti sv. Petra v Ríme. Sv. Irenej vypočítava prvých 12 rímskych pápežov, ako nástupcov sv. Petra.

Rímski biskupi čiže pápeži vždy boli pokladaní za nástupcov sv. Petra a za najvyššie hlavy cirkvi.

⁶⁴ Dr. Jos. Bilczewski, Archeologie křesť., str. 432.

Oni dávali zákony celej cirkvi, rozhodovali spory, predsedali snemom, biskupov trestali a vylučovali. Sv. Cyprian píše: „Kto Petrovu stolicu, na ktorej je cirkev založená, opúšťa, nech si nemyslí, že je ešte v cirkvi.“ (De un. eccl. k. 4.)

O ich nástupníctve v úrade sv. Petra krásne svedčí snem chalcedonský (451), keď o slovách pápeža Ľva I. hovorí: „Peter hovoril ústami Ľvovýmil!“

Na sneme carihradskom 4. (869) bolo jasne vyhlásené, že rímsky biskup má prednosť (= primát) pred všetkými biskupmi celej cirkvi.

2. Bolo treba, aby trval i úrad sv. apoštolov, lebo:

a) bez trojakého tohoto úradu, učiteľského, kňazského a pastierskeho nemohla by cirkev vykonávať svoju úlohu — spásu ľudí;

b) šírením cirkvi potreba trojakého úradu neprestala, ale sa ešte stupňovala;

c) Kristus sám chcel, aby apoštolí prenášali svoj úrad na iných, ako ho on preniesol na apoštolov. „Ako mňa poslal Otec, tak i ja posielam vás.“ (Ján 20, 21.) Slová Kristove: „A hľa, ja som s vami všetky dni, až do skončenia sveta“ by nemaly smyslu, keby tento trojaký úrad bol prestal s apoštolmi.

Nástupcovia sv. apoštolov sú biskupi (= dozorcí).

Sv. Pavel napomína maloazijských biskupov: „Dajte pozor na seba a na celé stádo, v ktorom Duch svätý ustanovil vás za biskupov, aby ste spravovali cirkev Božiu, ktorú nadobudol svojou krvou.“ (Sk. ap. 20, 28.) — Sv. Ignác († 107) píše: „Kde je biskup, tam je cirkev.“

Biskupi tak vykonávajú svoj úrad, že spravujú okresy (diecezy) pápežom im vyznačené a zúčastňujú sa na snemoch cirkevných pod vedením pápežovým.

Biskupi si priberajú na pomoc kňazov, ako to robili aj apoštolí. Títo kňazi pod ich dozorom vedú správu v jednotlivých farnostiach.

C) Známky cirkvi Kristovej.

Všetci ľudia povolani sú do cirkvi Kristovej pod trestom zatratenia: „ale kto neuverí, bude zatratený“. (Mar. 16, 16.) A keďže je mnoho cirkví, ktoré sa za Kristovu cirkev vydávajú, Kristus dal svojej cirkvi známky, po ktorých možno ju bezpečne poznať a od nepravých cirkví rozoznať.

Známky, po ktorých možno Kristovu cirkev poznať, sú: jednotnosť, svätosť, všeobecnosť (katolíckosť) a apoštolskosť.

1. Je jednotná, t. j. má zachovávať jednotu v učení, v sviatostiach, v obeti, v najvyššej hlave.

Kristus chcel, aby veriaci boli sjednotení: „No neprosím len za nich (učeníkov), ale i za tých, ktorí skrze ich slovo uveria vo mňa; aby všetci jedno boli, jako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni v nás jedno boli.“ (Ján 17, 20—21.) A hovorí vždy len o jednej cirkvi, o jednom ovčinci, jednom stáde, jednom kráľovstve.

2. Je svätá, t. j. učením svojím má viesť ku svätosti, má mať spôsoby (sviatosti a bohoslužbu), ktoré posväcujú, a má mať i svätých. A len tým spôsobom sa má rozoznávať od iných cirkví: „Teda po ich ovoci poznáte ich.“ (Mat. 7, 20.) „Dobrý strom nemôže niesť zlého ovocia, ani zlý strom niesť dobrého ovocia.“ (Mat. 7, 18.)

Svätých má mať cirkev v takej miere, aby bolo vidno, že svätosť členov je v nej pravidlom a nie výnimkou, a že dosahuje svätosti členov svojich — t. j. cieľa svojho. Kristovou žiadosťou je: „keď prinesiete prehojný úžitok a stanete sa mojimi učeníkmi“. (Ján 17, 17—19.)

Ale z tohoto nenasleduje, že cirkev by sa mala skladať len zo svätých, ako učili bludári Viklef, Hus, Kalvín a iní. Kristus sa sám zmieňuje o kúkoli na svojom poli a o rybách dobrých a zlých, shromažďujúcich sa v jeho sieti. (Mat. 13, 24.)

Kristus chcel mať svoju cirkev svätou: „Posväť ich v pravde ... A ja pre nich posväcujem seba samého, aby aj oni posvätení boli v pravde.“ (Ján 17, 17—19.)

3. Je katolícka čiže všeobecná, t. j. má prijímať za svojich členov všetky národy, nikoho nevynímajúc, a preto má všetky časy trvať, aby tú úlohu splnila. „Mám aj iné ovce, ktoré nie sú z tejto ovčiarne; i tie mám priviesť, a budú počúvať môj hlas; a bude jedna ovčiareň a jeden pastier.“ (Ján 10, 16.)

Kristus chcel mať cirkev svoju všeobecnou, t. j. katolíckou: „Idte a učte všetky národy.“ „A hľa, ja som s vami po všetky dni, až do skončenia sveta.“ (Mat. 28, 19.)

4. Je apoštolská, t. j. jej učenie má byť celý čas stále jednaké a to isté, ktoré apoštoli hlásali, a jej najvyššia hlava a predstavení musia byť nástupcami sv. Petra a sboru apoštolského v neprerušenej postupnosti. (Mat. 28, 20.)

Kristus chcel mať cirkev svoju apoštolskú: „Vy (apoštoli) ste sol' zeme ... Vy ste svetlo sveta.“ (Mat. 5, 13–14.) „Kto vás prijíma, mňa prijíma.“ (Mat. 10, 40.)

Tieto štyri známky pripomína už snem carihradský 1. (381), v ktorého vyznaní (v omšovom kredo) čítame: (Verím) „i v jednu svätú, katolícku a apoštolskú cirkev.“⁶⁵⁾

V. O CIRKVI KATOLÍCKEJ.

22. Cirkev rímskokatolícka je cirkvou Kristovou.

Len jedna cirkev môže mať známky cirkvi Kristovej, lebo Kristus len jednu cirkev ustanovil. A cirkev, ktorá ich má, je neomylné a jedine cirkvou Kristovou.

Cirkev rímskokatolícka má všetky známky cirkvi Kristovej.

Menuje sa rímskokatolíckou, pretože jej najvyššia hlava sídli v Ríme, aj na rozdiel od iných cirkví, ktoré sa za Kristove vydávajú, ba i katolíckymi sa nazývajú (na pr. cirkev starokatolícka – teraz už v rozklade).

1. Cirkev rímskokatolícka je jednotná. Cirkev rímskokatolícka hlása vždy a všade jedno a to isté učenie, prisluguje jedny a tie isté sviatosti, má jednu a tú istú obeť, má jednu a tú istú najvyššiu hlavu.

Sv. Irenej († 202) hovorí: „Hoci cirkev (rímskokatolícka) je rozšírená po všetkých čiastkach zeme, jednako zachováva jedno učenie, ako keby sídlila v jednom dome, verí jedno učenie, ako by mala jedno srdce, vyznáva jedno učenie, ako by mala jedny ústa.“⁶⁶⁾

Rôznosť obradov alebo predpisov nijako neruší jednotu vnútornú, ktorá záleží vo viere, ani jednotu vonkajšiu, ktorá záleží v jednej najvyššej hlave. Keď dietky rodiny nosia rôzne šaty, neruší sa tým nijako jednota rodiny.

Námietka.

Cirkev vyhlásila vraj od doby Kristovej mnohé nové dogmy.

Vyvrátenie.

Nové dogmy nie sú nové učenia, ale staré, len v novej jasnejšej forme vysvetlené a všetkým veriacim vyhlásené. Tak na pr. roku 1854 vyhlásená dogma o nepoškvrnenom počatí Panny Marie je staré učenie; sviatok nepoškvrneného počatia P. Marie sa slávil na východe už v 5. stor. a na západe v 7. stor.

2. Cirkev rímskokatolícka je svätá. Že učenie cirkvi rímskokatolíckej je sväté, vidno z toho, že cirkev rímskokatolícka hlásala vždy jedno a to isté učenie Kristovo, ktoré je nepochybne sväté. Že má Kristom ustanovené prostriedky ku svätosti, vidno z toho, že prislugovala vždy jedny a tie isté sviatosti Kristom ustanovené; ani jednu nezanedbala a ani jednu neodmietla. Z jej stredu vychádzali vždy svätí, ktorých svätosť Boh zázrakmi oslávil a oslavuje; ich počet ide na tisíce.

⁶⁵⁾ Denzinger, 1. c, str. 14.

⁶⁶⁾ Adv. haer. kn. 1.

Sv. Augustín hovorí: „Ak všetci kresťania a veriaci v Kristu pokrstení ho (Krista) obliekli ... ak sa stali údmi jeho tela a povedia, že nie sú svätí: krivdia hlavu samej, ktorej údy sú sväté.“⁶⁷)

Námietka.

I medzi inovercami sú vraj ľudia spravodliví, poctiví, ba svätí; a naopak, i v cirkvi rímskokatolíckej sú vraj ľudia nesvätí, ba nehodní.

Vyvrátenie.

a) Nemožno zapreť, že i medzi inovercami sú ľudia spravodliví a poctiví, ba môžeme dopustiť, že i svätí; ale nie s tou svätosťou, ktorú Boh zázrakmi tak často vyznamenáva.

A prameňom ich svätosti nie je učenie ich cirkvi a jej zvláštne prostriedky, ale zákon prirodzený, ktorý je doplnený prípadne prostriedkami posväcujúcimi (sviatosťami), ktoré ich cirkev podržala z cirkvi rímskokatolíckej. Tak na pr. krst posväcuje aj u inovercov (protestantov), ale len krst cirkvi rímskokatolíckej je ten krst, ktorým krstený sa stáva jej údom. Konečne sa inoverci posväcujú i pri nedostatku posväcujúcich prostriedkov a pri bludných zásadách svojej cirkvi, ktoré zásady svätosti rovno odporujú, ako je na príklad učenie o neslobodnej vôli ľudskej, o zbytočnosti dobrých skutkov a pod.

b) A naopak nemožno zapreť, že sú i v cirkvi katolíckej ľudia nehodní; ale vždy len ako výnimky a nie pravidlo. Sám Kristus hovoril: „Mnoho je povoláných, ale málo vyvolených.“ (Mat. 20, 16.) „Nie každý, kto mi hovorí: Pane, Pane, vojde do kráľovstva nebeského.“ (Mat. 7, 21.) Treba uvážiť i to, že ich nehodnosť nevyplýva z učenia cirkvi, z jej prostriedkov a prikázaní, ale zo zanedbania toho všetkého. Podobenstvo o kúkoli medzi pšenickou. (Mat. 13, 24–30.)

3. Cirkev rímskokatolícka je katolícka čiže všeobecná. Cirkev rímskokatolícka je katolícka i časove: trvá od doby Krista až po naše dni; i vo veci miesta: vždy javila snahu i schopnosť rozšíriť sa medzi všetky národy. Niet diela sveta, v ktorom by nemala veriach. Na treťom cirkevnom sneme v Baltimore 1884 predseda opisoval počet cirkvi v Amerike takto: „Kardinál arcibiskup v New Yorku, arcibiskup baltimorský, 13 iných arcibiskupov, 61 biskupov.“ V Austrálii bolo arcibiskupstvo už v roku 1842 v Sidneyi.

Sv. Augustín hovorí: „My máme držať s cirkvou, ktorá je katolícka a katolíckou býva nazývaná nielen svätými, ale i kacírmi a odpadlíkmi ... áno, nebolo by im možno ani rozumeť, keby ju nemenovali menom, ktorým ju volá celý svet.“⁶⁸)

Sami protestanti uznávajú súcoť tejto cirkvi stať sa katolíckou, keď oceňujú úspech katolíckych misií nad úspechmi misií protestantských. (Hausmann.)

Všetky kraje, ktoré sa kresťanskými nazývajú, boly pôvodne katolícke. Protestantské kraje sú vlastne od katolíckej cirkvi odtrhnuté.

Námietka.

Počet nekresťanov je vraj podnes väčší ako kresťanov; ako sa teda môže cirkev rímskokatolícka vyhlasovať za katolícku?

Vyvrátenie.

Hoci cirkev neobsiahla ešte všetky národy, jednak jej určenie a snaha sa splní podľa slov Pána: „Bude jeden ovčinec a jeden pastier.“ Na jej práci spočíva požehnanie.

4. Cirkev rímsko-katolícka je apoštolská. Najvyššia hlava cirkvi rímskokatolíckej, rímsky biskup čiže pápež, je v neprerušenej postupnosti nástupcom sv. Petra; my poznáme túto postupnosť podľa mien, i podľa času ich panovania z dejepisných diel.⁶⁹)

⁶⁷ Výklad na žalm 85: 2

⁶⁸ De ver. rel. hl. 7, 12.

⁶⁹ Římští papežové. Z. V. Lobkovic.

Terajší pápež je 260. nástupca sv. Petra a menuje sa Pius XI.

Ostatní biskupi sú už preto riadnymi nástupcami sboru apoštolov, lebo zostávajú v spojení s pápežom, ktorý schvaľuje ich voľbu a svätí ich skrze svojich zástupcov, sú členmi sboru biskupov, ktorý tvorí jediný sbor a úrad učiteľský, neprerušene trvajúci (jeho hlavou je pápež) od časov apoštolských až podnes.

Sv. Augustín hovorí: „Čo ma v cirkvi katolíckej pevne drží, je okrem iného nástupníctvo biskupov, počínajúc od apoštola Petra, ktorému Kristus po svojom zmŕtvýchvstaní poručil svoje stádo, až po terajšiu hlavu cirkvi.“⁷⁰)

Pretože cirkev rímskokatolícka má tieto 4 známky cirkvi Kristovej, z toho vysvitá, že nijaká iná cirkev nemôže mať týchto známk, lebo Kristova cirkev je len jedna.

A skutočne nijaká iná kresťanská cirkev nemá jednoty v učení a menovite nie jednotu v najvyššej hlave. Ani nemôžu mať jednotnosť v učení, pretože vyhlasujú slobodné vysvetľovanie Písma svätého a tým sa rozpadávajú na rôzne sekty (východné na 8 väčších, protestantské až na 150 sekt).

Ani jedna z nich sa nemôže vykázať svätými, ktorých svätosť by bol Boh oslávil zázrakmi. (Svätí, uvádzaní v ich kalendároch, sú svätci katolícki.)

Ani jedna z nich nie je katolícka, zčiasťky že povstaly v dobe omnoho neskoršej po Kristovi, na pr. východná v 11. storočí a protestantské v 16. storočí, zčiasťky, že sú cirkvami národnými, ktorých hlavou je vždy panovník štátu. „Veľmi neskoro ste prišli, veľmi neskoro povstaly.“ (Sv. Hilarius.)⁷¹)

Ani jedna z nich nie je apoštolská, zčiasťky že povstaly neskoro po dobe apoštolskej (ako je hore uvedené), zčiasťky že neuznávajú žiadnych biskupov a za najvyššiu hlavu uznávajú panovníka, ktorý nie je ani duchovným.

23. Výsledky.

1. Pretože cirkev rímskokatolícka je jedine cirkev Kristova, musí byť samospasiteľná, t. j. ona jediná je podľa ustanovenia Ježiša Krista riadnym prostriedkom, skrze ktorý majú byť ľudia vedení k spaseniu; preto prikázal, aby vstúpili do jeho cirkvi pod trestom straty večného spasenia.

Ale tento trest sa netýka tých, ktorí bez vlastnej viny nie sú v cirkvi, ale sa snažia (podľa prirodzeného zákona alebo i podľa kresťanského, ktorý pokladajú za zjavený) Bohu slúžiť a podľa svojho svedomia vyhýbajú sa všetkým hriechom. O nich veríme, že síce zovňajškom do cirkvi neprináležia, ale duchovne áno. Ich túžba po Bohu, po pravde, po ctnosti ich očisťuje ako krst žiadosti. „Keby som nebol prišiel a im nemluvil, nemali by hriechu.“ (Ján 15, 22.)

Klement Alexandrijský († 217) hovorí o tých, ktorí pred Kristom spravdive žili a zomreli: „Keď žitie podľa práva a spravdivosti je také, ako žitie podľa zákona, máme tých, ktorí žili správne a spravdive prv, ako zákon povstal, za dieťky viery a za spravdivých pokladať.“ Toto sa vzťahuje tak na pohanov, ako i na dnešných inovercov.

Ale i katolíck v cirkvi rímskokatolíckej dosiahne spasenia len vtedy, keď verí v jej učenie, prijíma často sviatosti, zachováva prikázania a dá sa ňou viesť.

„Nie každý, kto mi hovorí Pane, Pane, vojde do kráľovstva nebeského, lež kto činí vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesách, ten vojde do kráľovstva nebeského.“ (Mat. 7, 21.) „Čo pomôže, keď niekto verí po katolícky a žije ako pohan.“ (Sv. Peter Damiani, † 1072.)

2. V cirkvi rímskokatolíckej musí byť i ten neomylný úrad učiteľský, ktorý Kristus v svojej cirkvi založil.

Neomylnosť učiteľského úradu v cirkvi katolíckej záleží v tom, že vo veciach viery a mravov nemôže za pravdu vydávať niečo, čo by nebolo pravdou Bohom zjavenou.

Cirkev má učiť národy tomu, čo Kristus zjavil. Musí teda vedieť, čo Kristus zjavil a čo nie. V tom záleží neomylnosť cirkvi.

Neomylný úrad učiteľský vykonávajú:

⁷⁰ Adv. Manich. k. 4, 5

⁷¹ Strom., kn. VI.

a) Pápež spolu s biskupmi, ako nástupcovia svätých apoštolov.

Dar neomylnosti spočíva nie na jednotlivcoch, ale na sbore; preto sa jednotlivý biskup mohol a môže myliť, ako o tom i cirkevná historia svedčí; na pr. Macedonius, Nestorius a iní.

b) Aj pápež sám o sebe ako najvyšší učiteľ cirkvi.

Lebo je nástupcom sv. Petra.

Peter má byť skalou, od ktorej sa odrážajú útoky brán pekelných (Mat. 16, 18.); za Petra sa Kristus zvlášť modlil, aby neklesala jeho viera, aby utvrdzoval bratov svojich (Luk. 22, 32.); Peter má viesť (pásť) nielen veriacich, ale i biskupov. (Ján 21, 15—17.)

V tom smysle vyslovil i vatikánsky snem (1869—70), že pápež ako najvyšší učiteľ cirkvi je neomylný.

Neomylnosť pápežova netýka sa jeho osoby, ale jeho úradu; výrok jeho je neomylný len vtedy, keď hovorí k celej cirkvi, ako jej najvyšší učiteľ, nariadujúci vyhlásené veriť (výrok *ex cathedra*).

Cathedra (= stolica t. Petrova) znamená v smysle duchovnom a obraznom pastiersky úrad Petrov.⁷²)

3. Neomylnosť učiteľského úradu týka sa predovšetkým článkov viery a mravov; ale i potom všetkého, čo je s týmito článkami v takej súvislosti, že tieto články nemožno neomylné vysvetliť bez neomylného úsudku i o veciach s nimi spojených.

Neomylnosť siaha tak ďaleko, ako ďaleko siaha úrad učiteľský; a k tomu prináleží vysvetlenie i obhájenie. Na pr. snem tridentský neomylné učí nielen o prítomnosti Ježiša Krista pod spôsobami chleba a vína, ale i o tom, že pod každým jedným spôsobom je prítomný. (Zasadnutie 13. Kan. 2. a 3.)

Neomylnosť netýka sa nových článkov viery ako doplnenia azda zjavenia Kristovho. Zjavenie Božie je dokončené: „Učte ich zachovávať všetko, čokoľvek som vám prikázal.“ (Mat. 28, 19—20.)

Ani by sa to nesrovnávalo s Božstvom Kristovým; lebo ako Boh mohol nám priniesť len dokonalé zjavenie. „Nič nového nech sa neuvádza, len čo je prijaté.“ (Sv. Štefan sv. Cypriánovi: o opakovaní krstu udeleného kacírmi.)

Námietka.

Učenie o neomylnosti pápežskej je už i samo novým článkom viery (dogmou).

Vyvrátenie.

Nehľadiac na to, čo bolo už predošle povedané, z cirkevnej histórie je známe, že v neomylnosť pápežovu kresťania vždy verili. Tak sv. Irenej († 202) hovorí: „S cirkvou rímskou musí každá cirkev (obec kresťanská) celého sveta súhlasiť.“ — Sv. Augustín hovoril o rozhodnutí pápežskom vo veciach viery: „Rím prehovoril, spor je skončený.“ — Florencký snem (1439) nazýva pápeža „učiteľom celého kresťanstva“.

4. Slávne rozhodnutie vo veciach viery a mravov deje sa: alebo na všeobecných snemoch cirkevných, alebo neomylným výrokom samého pápeža.

Poznámka: Výrok pápežov „*ex cathedra*“ predpokladá ľudskú činnosť rozumu a skúmania, ktorou pápež čerpá náuku zo zjavenia Božieho, prípadne dorozumejúc sa s biskupmi ako autentickými svedkami zjavenia Božieho. Boh mu prispeje svojou pomocou, aby sa pri vyhlásení náuky nemohol pomýliť.

Preto vidíme i rozkvet alebo poklesnutie života cirkevného podľa rozkvetu alebo poklesnutia činnosti cirkevných orgánov. Ale nikdy, ani v najpokleslejších dobách pápežstva, nedopustil a nedopustí Boh nejakého učenia „*ex cathedra*“, ktoré by zjavenej pravde odporovalo.

Námietka 1.

Pápež Liberius podpísal vraj (358) bludnú „formulu sirmijskú“, ktorá bola zostavená Arianmi.

⁷² Dr. Jos. Bilczewski, Archeol. křesť., str. 433.

Ariani tvrdili o Kristu, že je len tvorom Božím, pravda najvznešenejším, ktorý bol za svoje ctnosti a zásluhy potom prijatý Otcom za Syna Božieho. Formula sirmijská, ktorá bola úskočne zostavená Arianmi, vynecháva síce v svojom znení o Kristovi ako Synovi Božom slová „jednej podstaty“ (s Otcom), ale ináč neobsahuje nijakého bludu.

Vyvrátenie.

Táto „formula sirmijská“ dopúšťa správny smysel podľa učenia katolíckeho o božstve Ježiša Krista; iste teda Liberius ako osvedčený odporca arianskeho bludu keď ju podpísal, mal na zreteli len jej správny smysel.

A v tejto veci pápež nevystupoval ako najvyšší učiteľ cirkvi, ale súkromne; nenariadil cirkvi túto formulu veriť — nehovoril „ex cathedra“.⁷³⁾

Námietka 2.

Pápež Honorius odmietol vraj (637) správny výraz o dvojitej vôli v Kristovi a schválil vraj výraz bludný „jednochcenie“ (= enthelema), ktorý užívali monoteleti.

Monoteleti učili, že v Kristovi je len jedna vôľa, a na zakrytie svojho bludu použili dvoj smyselný výraz, pod ktorým sa môže myslieť i jedna vôľa i jeden smer dvoch vôlí v Kristu.

Vyvrátenie.

Tento výraz monoteletov tiež dopúšťa správny smysel, totiž jeden smer dvojakej vôle v Kristovi (božskej a ľudskej), smer zvaný bohoľudský (že totiž jeho ľudská vôľa sa neprotiví božskej), a ten smysel i tretí snem carihradský (681) prijal za učenie apoštolské.

Honorius nezbadal lešť monoteletov, ktorí týmto výrazom zakrývali navonok svoj blud o jednej vôli v Kristovi, a chcel ich svojou miernosťou pre cirkev i získať. Pritom ani on, schvaľujúc tento výraz, nehovoril ako najvyšší učiteľ cirkvi („ex cathedra“),⁷⁴⁾ písal to len v liste, ktorý až po jeho smrti sa stal verejne známym.

24. Pramene zjavenia Božieho.

A) *Písmo sväté.*

Najprednejším prameňom, z ktorého neomylný učiteľský úrad čerpá zjavenie Božie, je Písmo sväté.

Písmo sväté je zbierka kníh, ktoré boly vnuknutím Ducha svätého napísané. Menuje sa i bibliou (biblia = knihy).

1. Knihy Písma svätého napísané sú vnuknutím (inšpiráciou) Ducha svätého, to jest Duch svätý spisovateľov povzbudil k písaniu a im všetko vnukol, čo majú písať, a pri písaní ich chránil od všetkých bludov. Preto sa Písmo sväté právom menuje i „slovom Božím“.

a) O Starom zákone sv. Peter hovorí: „Duchom svätým nadchnutí hovorili svätí mužovia Boží.“ (2. Peter 1, 21.)

Žid Jozef Flavius potvrdzuje, že u židov Písmo sv. Starého zákona platilo za slovo Božie. I prisahali na Starý zákon, čo je možné len tak, že ho pokladali za „slovo Božie“.

Rímsky prokonzul Saturninus (200) pýtal sa kresťanov ako sudca: „Ktoré sú to knihy, ktoré s božskou úctou čítate?“ Kresťania odpovedali: „Štyri sväté evanjeliá a epištoly sv. Pavla a celé Bohom vnuknuté Písmo“. — Sv. Justín nazýva ich „hlasom Božím“.

b) Nový zákon pokladaný bol za svätý a preto bol pri službách Božích čítaný a aj ináč uctievaný ako svätý. Odovzdanie týchto svätých kníh pohanom (v dobách prenasledovania) pokladalo sa za zaprenie viery a trestalo sa vylúčením z cirkvi. Z toho vidno, že ich pokladali za „slovo Božie“.

⁷³ Dr. Borový, Theologia fundam. II., str. 195.

⁷⁴ Dr. Borový, Theologia fundam. II., str. 196.

c) Že celé Písmo sväté je vnuknutím Ducha svätého napísané, o tom svedčí stála viera cirkvi, ako i slávne rozhodnutia všeobecných cirkevných snemov; tak snemu florentského a tridentského. Konečne vatikánsky snem vyhlasuje, že celé Písmo sv., ako ho cirkev uctieva, „je napísané vnuknutím Ducha svätého, Boh je jeho pôvodcom a ako také je cirkvi odovzdané“. (Zas. 3. kap. 2.)

Pápež Gregor Veľký hovorí, že ho Duch svätý spisovateľom „diktoval“ a tak sám „složil“.

2. Vnuknutie to, pravda, nevzťahuje sa na jednotlivé písmenká, ale na myšlienky. Prekladom (správnym) Písmo sv. neprestáva byť teda slovom Božím. Ale o preklade a jeho užívaní ako zákonníka verejného náboženského života rozhoduje cirkev (ako štát o vydaní a užívaní zákonníka občianskeho).

Všetci bludári sa vždy odvolávali na svedectvo Písma sv., aby potvrdili svoje bludy, vykladajúc ich po svojom spôsobe; iste teda uznávali jeho božský pôvod.

Poznámka: Katolíckej cirkvi sa neprávom vytýka, že nemajú Písma sv. za jediný prameň zjavenia Božieho, azda menej si váži Písmo sv.

Cirkev naopak vo všetkých časoch dokazovala, že Písmo sv. nado všetko ctí tým, že ho od porušenia úzkostlivo chránila a porušovateľov vylučovala zo stredy svojho (reformácia). Pravda, za jediný prameň zjavenia Božieho, ako to protestanti robia, ho uznať nemôže.

B) Ústne podanie.

Druhým prameňom zjavenia Božieho je ústne podanie alebo tradícia.

Ústnym podaním (tradíciou) menujeme tie zjavené pravdy, ktoré apoštoli síce kázali, ale v Písme sv. nenapísali — hoci inde, ako v spisoch svätých otcov, i písomne boli podané potomkom.

V širšom smysle slova ústnym podaním sú vôbec všetky tie zjavené pravdy, ktoré boli Kristom a apoštolmi cirkvi odovzdané a s pokolenia na pokolenie prenášané.

1. Ústne podanie je nevyhnutne potrebné.

a) Bez neho by sme ani nevedeli, ktoré knihy patria k Písmu svätému.

Protestanti, ktorí prijali Písmo sväté, sami nepriamo uznávajú tradíciu.

b) Knihy Nového zákona svedčia samy o sebe, že sú písané príležitostne a že neobsahujú všetko učenie Kristovo.

„Uznan som za dobré ... napísať ti o tom po poriadku, slovutný Teofile, aby si poznal pravdu tých vecí, o ktorých si bol poučený,“ priznáva sv. Lukáš (1, 3—4.), že píše len príležitostne. „Čo sme videli a počuli, oznamujeme vám, aby ste i vy mali spoločnosť s nami ... A toto píšeme vám, aby ste sa radovali...“ (1. Ján 1, 3—4.) Priznáva i sv. Ján, že všetko zvestuje, ale píše len preto, aby urobil radosť. — „Pravda, i mnohé iné zázraky činil Ježiš pred očami svojich učeníkov, ktoré nie sú napísané v tejto knihe,“ soznáva sv. Ján (20, 30. a podobne 21, 25.), že nenapísal všetko.

c) Svätí spisovatelia kníh Nového zákona sami odkazujú na ústne podanie svoje a prikazujú ho zachovávať.

„A tak bratia! budte stáli, a zachovávajte podania, ktoré ste sa naučili už či z reči a či z nášho listu.“ (2. k Tess. 2, 14.)

d) Písmo sväté potrebuje výklad; lebo už sv. Peter soznáva o niektorých listoch Pavlových, že ich „neučení a nestáli prekrucujú, ako i ostatné písma na svoju vlastnú skazu“. (2. Peter 3, 16.) — „Odkiaľ vznikajú tak mnohé bludy, ako že Písmo sväté, ktoré je samo o sebe dobré, býva zle porozumené.“ (Sv. Augustín.)

2. I ústne podanie obsahuje neomylné slovo Božie, ako to, ktoré je v Písme svätom. Lebo je to iste to samo zjavenie Božie a učiteľským úradom je práve tak neporušene zachované prispomím Ducha svätého, ako Písmo sväté.

Rozdiel je len v tom, že Písmo sväté Duchom svätým vnuknuté je „slovo Božie“ v užšom smysle slova, ústne podanie (tradícia) je zjavenie Božie, ktoré ako úkon učiteľského úradu cirkvi s pomocou Ducha svätého je od bludu chránené.

3. Ústne podanie sa nám dostalo:

a) Ústnym vyučovaním a cirkevnými obradmi.

Na pr. o sv. omši ako obeti Nového zákona svedčia nám staré liturgie; i o sviatostiach, spovedi a i.

b) Vyznaniami viery, ktorými cirkev osvedčovala svoju vieru.

Také vyznania sú: apoštolské, nicejskokonštantínske, atanasianské, tridentské a vatikánske.

c) Výrokmi pápežov a cirkevných snemov.

Cirkevných snemov je 21, z ktorých prvý bol nicejský (325), najznámejší tridentský (1545–63) a posledný vatikánsky (1869–70).

d) Spismi cirkevných otcov a cirkevnými pamiatkami, ako sú katakomby, pomníky, nápisy a iné.

Svätými otcami cirkevnými menujú sa cirkevní spisovatelia zo starej doby, ktorí vynikli svätosťou života, nábožnou učenosťou i cirkvou za otcov cirkevných boli uznávaní. Na východe vynikli: Sv. Atanázus († 373), sv. Bazil († 379), sv. Rehor Nazianský († 390), sv. Ján Zlatoústý († 407); na západe vynikli: sv. Ambróz († 397), sv. Jeronym († 420), sv. Augustín († 430) a sv. Rehor Veľký († 604).

V katakombách nachádzame na príklad obrázy Matky Božej a svätých, dôkazy uctievania obrazov hneď v prvých dobách kresťanských. Iné pamiatky sú: kalichy, lampy, kríže, nápisy na hrobách mučeníkov, prosby o ich prímluvu a iné.

Či niektoré učenie, ktoré je uschované v cirkevných pamiatkach, je skutočne časťou ústneho podania, bezpečne poznáme, keď toto učenie v niektorej dobe bolo všeobecne hlásané a verené.

„Čo vždy, všade a všetci veria, to je opravdu katolícke.“ (Vincenc Lerinský, † okolo 450.) — Nemôže byť pokladané za tradíciu to učenie, ktoré nedosahuje časov apoštolov, alebo ktoré je hájené len niektorými a inými je odmietnuté.

25. Zakoňčenie.

1. Hoci v Písme svätom a v ústnom podaní je obsiahnuté všetko zjavenie Božie, preča z nich čerpať a vereniu predkladať je vecou len cirkevného učiteľského úradu. Kristus ho preto založil a k tomu mu slúbil pomoc Ducha svätého a svoju.

Písmo sväté bez neomylného učiteľského úradu by bolo cirkvi Kristovej také, ako občiansky zákonník bez poverených sudcov, vysvetľovateľov smyslu zákonov. — Slovom, podľa nariadenia Kristovho, apoštolom daného: „Idte teda, učte“ (Mat. 28, 19.) úrad učiteľský je orgánom na rozšírenie a zachovanie zjavenia Božieho, ktorý má po ruke Písmo sväté a ústne podanie.

Protestanti majú slobodu evanjelia, t. j. môžu si Písmo sväté sami vysvetľovať a podľa svojho vysvetlenia veriť. Následkom toho vyvinuly sa medzi nimi najnesmyselnejšie sekty.

Katolík smie užívať len cirkvou schválené a vysvetlivkami opatrené Písmo sväté. (Aprobácia = schválenie cirkevnej vrchnosti čiže biskupského úradu.)

2. Pre katolíckeho kresťana platí teda pravidlo viery: „Veriť všetko, čo cirkev svätá veriť káže.“ Taká je vôľa Syna Božieho, Ježiša Krista, a jedine tak veríme bezpečne podľa slova jeho: „Kto vás počúva, mňa počúva.“ (Luk. 10, 16.) — „Kto vás prijíma, mňa prijíma.“ (Mat. 10, 40.)

Tohoto pravidla sa pridržali všetci prví kresťania, ktorí uverili prv, ako boly knihy Nového zákona vôbec napísané, a žili životom „svätých vzorov“ pre časy budúce.

Pravdaže nestačí len viera v užšom smysle slova, nemáme len za pravdu uznávať všetko, čo cirkev veriť káže, ale máme veriť v širšom smysle slova, t. j. život svoj podľa viery zariadiť, aby celý náš život bol jediným vyznaním viery.

„Potom budú poznávať všetci, že ste mojimi učeníkmi, keď budete mať lásku jedni k druhým.“ (Ján 13, 35.)

Presvedčili sme sa, že učenie cirkvi katolíckej stojí pevne, že všetky námietky proti nemu sú nepravdivé, ba zlomyselné, ktoré neobstoja pred úsudkom zdravého rozumu.

Ako každá iná veda, i náboženstvo katolícké dá sa vedecky odôvodniť a rozprávanie o nevedeckosti, naivnosť, slepej viere, poverách atď. — oblúbené to výrazy nepriateľov katolíckej viery — sú úbohými frázami, ktoré budia len útrpnosť, keď pochádzajú z nevedomosti, alebo si zaslúžia pohrdanie, keď pochádzajú zo zlomyselnosti.

Na nás záleží, aby sme pevne stáli v svojej katolíckej viere a v nej vytrvali a ju podľa potreby hájili. Len tak ukážeme, že sme hodnými koruny večnej spravodlivosti. „Pracuj, ako dobrý bojovník Krista Ježiša ... lebo žiaden nebude korunovaný, jestli len nebojoval zákonite.“ (2. k Tim. 2, 3—5.)

Obsah

1. Pojem a rozdelenie apologetiky.	4
I. O DUŠI LUDSKEJ.	4
2. Duša ľudská je duch.	4
3. Námietky proti rozumnosti a slobodnej vôli duše ľudskej.	6
4. Duša ľudská je nesmrteľná.	8
II. O JESTVOVANÍ OSOBNÉHO BOHA.	10
5. Dôkazy o jestvovaní Boha.	10
6. Osobnosť a jednosť Božia.	12
7. Ateizmus a jeho pramene.	17
8. Náboženstvo.	18
III. O NADPRIRODZENOM ZJAVENÍ BOŽOM.	19
9. Potreba zjavenia Božieho.	19
10. Znamky zjavenia Božieho.	20
11. Historická pravdivosť zjavenia Božieho.	21
12. Hodnovernosť kníh Písma sv. Starého zákona.	22
13. Hodnovernosť kníh Písma sv. Nového zákona.	24
14. Prehľad zjavenia Božieho.	25
A) Zjavenia všeobecné.	25
B) Zjavenia patriarchálne a mojžišovské.	27
C) Zjavenia prorocké.	28
IV. O NÁBOŽENSTVE KRESŤANSKOM.	29
15. Zjavenie kresťanské. Kristus, sľúbený Vykupiteľ.	29
16. Kristus, pravý Boh.	31
17. Pokračovanie.	33
18. Dokončenie.	35
Učenie sv. apoštolov a cirkvi.	35
19. Kristovo dielo vykupiteľské.	35
20. Cirkev Kristova.	36
A) Založenie cirkvi.	36
B) Správa cirkvi.	36
21. Nástupcovia sv. Petra a sv. apoštolov.	38
C) Znamky cirkvi Kristovej.	39
V. O CIRKVI KATOLÍCKEJ.	40
22. Cirkev rímskokatolícka je cirkvou Kristovou.	40
23. Výsledky.	42
24. Pramene zjavenia Božieho.	44
A) Písmo sväté.	44
B) Ústne podanie.	45
25. Zakľúčenie.	46